

De BRD in een geassocieerd Europa

A.M.F. Lodder

De totstandkoming van de Lomé I Conventie in 1975
vanuit West-Duits perspectief

Universiteit Utrecht

Bachelor scriptie Europa
en de Wereld

Begeleider Mathieu
Segers

Departement
Geschiedenis

23 juni 2011

Inhoudsopgave

Lomé I Conventie, het Trojaans Paard in het Europese ontwikkelingsamenwerkingbeleid?	3
De Bundesrepublik Deutschland in de jaren '70	13
Traag uit de Startblokken Van juli 1973 tot en met de Kingston Conferentie	24
Aarzeling en besluiteloosheid in de aanvangsstadia van de onderhandelingen	26
Een trage rijping	29
Tijdsdruk vormt impuls	32
De laatste loodjes wegen het zwaarst Augustus 1974 tot 1 februari 1975	36
Onderleiding van Ambassadeurs komt een einde in zicht	37
Eindsprint in de slotfase	40
Conclusie	43
Bibliografie	46

Lomé I Conventie, het Trojaans Paard in het Europese ontwikkelingsamenwerkingbeleid?

Op 17 december 2010 zet de 26-jarige Tunesische fruitverkoper Mohamed Bouazizi zichzelf in brand uit protest tegen de slechte behandeling van de lokale autoriteiten. Wat op het eerste gezicht een lokaal en kleinschalig dispuut lijkt, zal in enkele weken over de gehele Arabische Wereld voelbaar zijn.¹ Als een kettingreactie verspreiden de massale protesten zich over de Arabische landen: een ware ‘Arabische Revolutie’² wordt ontketend. Landen als Egypte, Jordanië, Bahrein, Jemen, Algerije, Marokko, Libië en Iran krijgen te maken met massale demonstraties voor toenemende vrijheid en participatie ten koste van de zittende machtshebbers. Slechts tien dagen na het overlijden van Bouazizi, op 4 januari 2011, is de reeds 23 jaar zittende president Zini el-Abidine Ben Ali genoodzaakt het land te ontvluchten. Niet veel later, op 11 februari 2011, moet zijn collega in Egypte, Hosni Mubarak, dat voorbeeld volgen.³

Deze gebeurtenissen hebben de wereld verrast. Op het moment van schrijven is de Arabische Lente⁴ zich nog altijd aan het voltrekken. Over het algemeen zijn de opstanden wat bedaard, maar lokaal is de revolutie nog in het heetst van de strijd. Op verzoek van de Arabische Liga komt een VN Resolutie⁵ tot stand die Amerikaanse, Franse en Britse luchteenheden opdraagt om boven Libië een ‘no-fly-zone’ in functie te stellen. De wereld wacht met spanning af wat deze machtspolitieke omwentelingen in de Arabische Wereld voor betekenis zullen hebben, niet alleen voor de landen zelf, maar ook voor de verhoudingen met de rest van de wereld.⁶

De conflictsituatie in Noord-Afrika en delen van het Midden-Oosten heeft de Europese Unie, en de Westerse landen in het algemeen, in een genante positie gebracht. Met name, omdat ze jarenlang de problemen in deze Noord-Afrikaanse landen getolereerd hebben en in feite daarmee steun hebben verleend aan ondemocratische, mensenrechtenschendende dictaturen. De Westerse wereld heeft geen goed antwoord op de conflictsituatie. De uiteindelijke reactie van de verschillende mogendheden op de situatie in Libië maakt de

---

¹ Kareem Fahim, ‘Slap to a Man’s Pride Set Off Tumult in Tunisia’, *New York Times*, 21 January 2011.

² Cara Parks, ‘Arab Revolutions: From Tunisia To Egypt, Is This The Beginning Of A Trend?’, *The Huffington Post*, 4 maart 2011.

³ Kareem Fahim, ‘Slap to a Man’s Pride Set Off Tumult in Tunisia’, *New York Times*, 21 January 2011.

⁴ Marijn Kruk, ‘Arabische Lente’, *De Groene Amsterdammer*, Vol.~ Nr.3, 19 januari 2011.

⁵ UN Security Council Resolution 1973 (2011)

⁶ Hans Klis, ‘VN-resolutie Libië spitst zich toe op luchtaanvallen, het is ‘high noon’’, *NRC Handelsblad* (17 maart 2011)

inconsistentie binnen en tussen machtsblokken zichtbaar, in het bijzonder binnen de Europese Unie.⁷ Waar Frankrijk en Italië de actie met militaire middelen steunen, houdt een land als Duitsland zich afzijdig.

Naast de huidige conflictsituatie in Noord-Afrika wordt het Europese ontwikkelingssamenwerkingbeleid tevens onder druk gezet door de toenemende Chinese aanwezigheid en investeringen in Afrika. In tegenstelling tot het Westen verbindt China geen sociale en ecologische criteria aan haar investeringen en leningen. De onderhandelingen met de Afrikaanse landen werden gevoerd op basis van gelijkwaardigheid. Echter, door haar politiek neutrale houding ten opzichte van corruptie, ondemocratische staatsvormen en schending van mensenrechten steunen ze ‘discutabele regimes’.⁸ Binnen de Europese Unie bestaat grote verdeeldheid hoe men op deze uitdagingen moet reageren.

De Europese Unie (EU) is, tezamen met haar lidstaten, goed voor 52% van alle globale officiële ontwikkelingssamenwerking, en daarmee de grootste donateur ter wereld.⁹ Het Europese ontwikkelingssamenwerkingbeleid vormt een onlosmakende verbintenis tussen mensenrechten, democratische waarden en politieke en economische doelstellingen en tracht op deze wijze de Europese Unie als globale speler op het wereldtoneel te presenteren.¹⁰ Dit, evenals de verwachting dat Europa, in het geval van extreme crisis in Afrika, de migratiestromen zal moeten opvangen, maakt dat het ontwikkelingssamenwerkingbeleid van de EU van cruciaal belang is. Dit geldt zowel voor de EU in het algemeen als voor de afzonderlijke lidstaten in het bijzonder. Als gevolg daarvan is de grote vraag op dit moment: Op welke wijze moet de Europese Unie haar politieke, economische en ontwikkelingssamenwerkingbeleid ten opzichte van Afrika en haar relaties met de Noord-Afrikaanse landen gaan wijzigen in het licht van de turbulentie en de veranderende politieke verhoudingen in de regio?¹¹

De toekomst zal uitwijzen op welke wijze de Europese lidstaten invulling hebben gegeven aan deze complexe vraag. Hierin zijn de nationale standpunten van de lidstaten en hun lobbycapaciteiten van cruciaal belang. Deze paper omvat de hypothese dat de standpunten en belangen van de lidstaten in de actuele Arabische Lente op veler vlak

---

⁷ Europa NU, ‘Europees Parlement uit kritiek op gebrekkige coördinatie EU-lidstaten bij internationale missie in Libië’, 22 maart 2011, www.europa-nu.nl (22 maart 2011).

⁸ Science Guide, ‘China in Afrika: Dilemma en Eigenbelang’, 9 augustus 2006, <http://www.scienceguide.nl> (22 maart 2011)

⁹ Aurore Wanlin, *What future for the EU development Policy* (Londen 2007), 1.

¹⁰ Idem, 5. En Globalinfo, Mirromundo, ‘Chiapas, Mexico: EU-ontwikkelsamenwerking onder vuur’, 16 februari 2007, www.globalinfo.nl (22 maart 2011) en Globalinfo, Katrin McGauran in Klasse, ‘De EU en Noord-Afrika: Handel en Migratiecontrole’, 8 maart 2011, www.globalinfo.nl (22 maart 2011).

¹¹ ANP, ‘EU overweegt meer hulp aan Noord-Afrika’, 8 maart 2011, www.nu.nl (23 maart 2011).

onveranderd zijn gebleven ten opzichte van de standpunten en belangen ten tijde van het eerste Europese ontwikkelingssamenwerkingsverdrag, de Lomé I Akkoorden in 1975.¹² Om die reden zal deze paper zich wijden aan de onderhandelingen en totstandkoming van de Lomé I Akkoorden.

De Lomé I Coventie

Het eerste Lomé Akkoord is in 1975 gesloten tussen de negen Europese lidstaten en zesenvestig landen, veelal voormalige kolonies, in Afrika, de Caraïben en de Stille Zuidzee, de zogenaamde ACS-landen. Het Akkoord bezegelde een geïntegreerd samenwerkingsakkoord voor handel en ontwikkelingshulp, waarin fundamentele principes van ‘historische band, contractuele Europese verplichtingen, voorspelbaarheid van middelen, zelfbeschikkingsrecht van het hulpontvangende land en niet-wederkerige handelspreferenties’¹³ werden vastgelegd. Vanaf 1975 werd het Lomé akkoord stapsgewijs uitgebreid en aangepast. Complementair aan deze Lomé Akkoorden werden samenwerkingsakkoorden met andere regio’s gesloten. De voortzetting van samenwerkingsverbanden is altijd gedreven geweest door politieke prioriteiten van de Europese lidstaten, waarvan handel en migratiecontrole de leidende motieven zijn.¹⁴

Echter, vier Lomé Akkoorden¹⁵ verder, wil de Europese Unie graag van het automatische, contractueel gegarandeerde trekkingsrecht af. In de afgelopen periode is er een zekere ‘Lomé cultuur’ gegroeid tussen de partners waarin staten een monopoliepositie bezitten en niet-statelijke actoren niet in aanmerking kunnen komen voor subsidies en andere vormen van hulp. In de complementaire samenwerkingsakkoorden, die gesloten zijn met andere regio’s, zijn de principes uit het Lomé akkoord, zoals de statelijke monopoliepositie en de niet-wederkerige preferenties, nauwelijks terug te vinden. De EU wenst om die reden een tendens richting harmonisatie. Echter, vanzelfsprekend willen de ACS-landen de Lomé akkoorden in tact houden.¹⁶ Toch heeft de Europese Unie deze Akkoorden ooit gesloten. Hoe hebben de Europese lidstaten ooit kunnen instemmen met dit Trojaanse Paard?

---

¹² Officieel is het niet het eerste EU verdrag met betrekking tot Ontwikkelingssamenwerking, maar het is wel het eerste verdrag waarbij alle grote Europese mogendheden en voormalig koloniale heersers betrokken zijn. Hierbij doel ik in het bijzonder op het Verenigd Koninkrijk, dat in 1973 tot de EU toetrad.

¹³ Jean Bossuyt, ‘De Lomé-conventie en de andere EU-samenwerkingsakkoorden’, *MO Mondiaal Nieuws België*, 1 maart 1999.

¹⁴ Idem en Globalinfo, Katrin McGauran in Klasse, ‘De EU en Noord-Afrika: Handel en Migratiecontrole’, 8 maart 2011, www.globalinfo.nl (22 maart 2011)

¹⁵ In de periode van 1975 tot nu zijn vier-en-een-half Lomé Akkoorden gesloten: Lomé I,II,III,IV en IV bis.

¹⁶ Jean Bossuyt, ‘De Lomé-conventie en de andere EU-samenwerkingsakkoorden’, *MO Mondiaal Nieuws België*, 1 maart 1999.

Historiografie

Verscheidene auteurs hebben de totstandkoming van het Lomé I Akkoord onder de loep genomen, waaruit uiteenlopende verklaringen zijn ontstaan. Waar het Lomé verdrag altijd als zeer revolutionair en innovatief is beschouwd, wordt deze perceptie inmiddels door verscheidene auteurs ter discussie gesteld. Zo concluderen Lotte Drieghe en Jan Orbie in hun artikel ‘Revolution in Times of Eurosclerosis’ dat het Lomé I Akkoord grotendeels een voortzetting is van bestaand Frans en Brits beleid ten opzichte van hun voormalige koloniën.¹⁷ Hoe kan men de totstandkoming van de Lomé Conventie dan verklaren?

In zijn boek ‘The Lomé Convention and a New International Economic Order’ beargumenteert Frans Alting von Geusau dat de landen van de Europese Gemeenschap (EG) bewust een nieuw type relatie zijn aangegaan met de ACS-landen om een rechtvaardiger en gelijkwaardigere balans in de relatie tot stand te brengen. Een doelstelling die in 1974 ook door de VN geformuleerd werd als een ‘New International Economic Order’, daar de Westerse landen een verantwoordelijkheid hebben ten opzichte van de ‘*Less-Developed Countries*’ (LDC).¹⁸

Het boek van Carol Cosgrove Twitchett, ‘Europe and Afrika: from Association to Partnership’, analyseert de ontwikkeling van de relatie tussen Europa en Afrika vanaf het Verdrag van Rome uit 1957. Uit deze analyse blijkt dat Frankrijk op dominante wijze de stuwende kracht vormt achter de Europees-Afrikaanse samenwerking. Waar deze relatie voorheen een gemakkelijk middel was op de koloniale handelsbelangen van de lidstaten – in het bijzonder Frankrijk – te faciliteren, gaan de economische en sociale ontwikkeling van de Afrikaanse landen er een steeds groter deel van uitmaken. De Lomé I Conventie is volgens Twitchett de ‘*most dramatic recognition*’¹⁹ van de externe verplichting van de Europese Gemeenschap om de wederzijdse afhankelijkheid, die onvermijdelijk wordt uit de gebeurtenissen van de jaren ’70, te erkennen en ontwikkeling te promoten.²⁰

De oliecrisis, de grondstoffencrisis en de voortkomende stagflatie worden door veel auteurs erkend als belangrijke ontwikkelingen die haar invloed laat gelden op de standpunten van de verschillende landen. De EG-landen moeten erkennen dat er een wederzijdse afhankelijkheid, ‘*interdependence*’, ontstaat tussen Westerse landen en Zuidelijke grondstofrijke landen. De Europese lidstaten streven naar zekerheid door speciale relaties aan

---

¹⁷ Lotte Drieghe en Jan Orbie, ‘Revolution in Times of Eurosclerosis: the case of the first Lomé Convention’, *L’Europe en formation*, Nr. 353-354 (Herfst 2009), 167-181.

¹⁸ Frans A.M. Alting von Geusau, *The Lomé Convention and the New International Economic Order* (~, 1977), I-7.

¹⁹ Carol Cosgrove Twitchett, *Europe and Africa: from Association to Partnership* (Westmead 1978)

²⁰ Idem.

te gaan met grondstofproducerende landen en begrijpen dat daar een prijs voor moet worden betaald. De interdependence schiep condities waarin de ACS-landen een sterke onderhandelingspositie hadden en als gevolg daarvan vergaande concessies van de EG konden afdwingen. Alfred Daelemans, in zijn boek 'Met Uitzicht op Europa', en Isebill Gruhn, in haar artikel 'The Lomé Convention: Inching towards Interdependence', beargumenteren beiden dat het zowel de gunstige onderhandelingspositie als de lobbycapaciteiten van het Zuiden waren die de inhoud en aard van de Lomé Akkoorden hebben kunnen vormgeven.²¹

Daarentegen zijn er verschillende auteurs, waaronder Aderemi Oyewumi²², Joanna Mos en John Ravenhill²³ en Olufemi Babrinde en Gerrit Faber²⁴ die erkennen dat de grondstoffencrisis en de stagflatie, alsmede de VN aspiratie voor een New International Economic Order, een gunstige, compromisvolle sfeer tot gevolg had waarin de ACS-landen profijt konden behalen. Echter, zij moeten uit hun studie concluderen dat het Lomé Akkoord niet de beoogde rechtvaardigheid, gelijkheid en toename van handel heeft gebracht. Oyewumi concludeert dat, afgezien van de gelijkwaardigheid als ondertekenaar van het verdrag, de relatie en handel nog steeds uit balans was. Ook Mos en Ravenhill concluderen dat de voorziene effecten van het Akkoord verwaarloosbaar zijn, als gevolg van twee Europese economische ontwikkelingen namelijk het Gemeenschappelijk Extern Tarief en het Stelsel van Algemene Preferenties (SAP). Met deze conclusie suggereren de auteurs dat de EG de contractuele aard van Lomé is aangegaan uit economische zelfinteresse om zich van grondstoffen te verzekeren. Volgens hen is er dus geen sprake van de beoogde samenwerking, maar van paternalisme.²⁵

Lotte Drieghe en Jan Orbie willen in hun artikel 'Revolution in Times of Eurosclerosis' niet zo ver gaan als de voorgaande auteurs en menen dat de Lomé Akkoorden wel degelijk zeer genereuze en innovatieve regelingen omvatten. Echter, veel van deze zogenaamde nieuwe elementen traden reeds in werking voorafgaand aan de onderhandelingen van Lomé I. Bovendien is het Lomé I Akkoord vooral een verdienste van Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk, die de onderhandelingen gedomineerd hebben en daardoor hun economische en geopolitieke preferenties hebben kunnen opleggen. Daaruit concluderen Drieghe en Orbie dat

---

²¹ Alfred Daelemans, *Met Uitzicht op Europa* (Apeldoorn 1995) en Isebill Gruhn, 'The Lomé Convention: Inching towards interdependence', *International Organisation* 241-262.

²² Aderemi Oyewumi, 'From Partnership to Paternalism', *Round Table*, Vol. 318, Issue 1 (April 1991)

²³ Joanna Mos en John Ravenhill, 'Trade Developments during the First Lomé Convention', *World Development*, Vol. 10, Nr. 10 (1982), 841-856

²⁴ Olufemi Babarinde en Gerrit Faber, 'From Lomé to Cotonou: Business as Usual?', paper prepared for *Eighth Biennial Conference of the European Union Studies Association* (27-29 Maart 2003, United States)

²⁵ Aderemi Oyewumi, 'From Partnership to Paternalism', *Round Table*, Vol. 318, Issue 1 (April 1991)

het Lomé I akkoord beter beschouwd kan worden als een voortzetting van Frans en Brits beleid op Europees niveau.²⁶

Als een van de weinige benoemt Karin McGauran niet alleen de handel, maar ook het veiligheidspolitieke motief van migratiecontrole als een van de stuwende krachten achter de totstandkoming van de Lomé Akkoorden vanuit het perspectief van de EG-lidstaten. Dit argument lijkt vooral in de actualiteit een leidend motief.²⁷

Waar de voorgaande academici gekeken hebben naar de inhoud van de Lomé conventie om de totstandkoming te verklaren, tracht Jean-Marie Palayret in zijn artikel ‘Mondialisme contre Regionalisme’²⁸ hetzelfde te doen door de onderhandelingen tussen de EG-landen en de ACS-landen te analyseren. Geprikkeld door de tegenstrijdige beoordelingen van de Lomé I Akkoorden probeert Palayret te achterhalen of de totstandkoming van de Lomé I Conventie het gevolg is van de solidariteit van de EG-lidstaten die een einde willen maken aan de koloniale erfenis van de derde wereld door het implementeren van collectieve ontwikkelingssamenwerking, oftewel een mondialistische visie? Of is het een traditionele verankering van invloedssferen in Afrika en het Caribische gebied onder de heerschappij van Europa, gepresenteerd als het model van nieuwe economische betrekkingen tussen Noord en Zuid, oftewel een regionalistische visie?²⁹

Hij concludeert dat hoewel de Lomé Conventie antwoord geeft op kwellende kwesties tussen de industriële landen en de derde wereld – waar in het bijzonder de twee innovaties, het stabilisatiemechanisme en de industriële samenwerking, een belangrijke bijdrage aan leveren – men desondanks niet kan spreken van een ‘gemonialiseerd’ model. Er is toch sprake van een zekere vorm van neokolonialisme. Zo werd de Eurafrika zone niet alleen onderdeel van de kapitalistische wereld, daarnaast werden de geassocieerde staten, de periferie, bovendien afhankelijker van de EG, het centrum. Dus, onder het mom van het creëren van een nieuwe orde, was er feitelijk sprake van een nieuwe verdeling van de voordelen van economische groei.³⁰

---

²⁶ Lotte Drieghe en Jan Orbie, ‘Revolution in Times of Eurosclerosis: the case of the first Lomé Convention’, *L’Europe en formation*, Nr. 353-354 (Herfst 2009), 167-181.

²⁷ Globalinfo, Katrin McGauran in Klasse, ‘De EU en Noord-Afrika: Handel en Migratiecontrole’, 8 maart 2011, www.globalinfo.nl (22 maart 2011)

²⁸ Jean-Marie Palayret, ‘Mondialisme contre Regionalisme : CEE et ACP dans les negociations de la convention de Lome 1970-75’, 1-24. In A. Varsori (ed.) *Inside the European Community. Actors and Policies in the European Integration 1957-1972*, Baden-Baden, Bruxelles, Nomos /Bruylant, 2005, pp.369-398 , 2006

²⁹ Idem.

³⁰ Idem.

Ondanks de vele verklaringen voor de totstandkoming van de Lomé Akkoorden, hebben academici zich – afgezien van Jean-Marie Palayret – nauwelijks verdiept in de dynamiek van de onderhandelingen, laat staan in de motieven van de individuele lidstaten. Dit, terwijl het toch de interactie tussen de lidstaten, hun standpunten en hun lobbycapaciteiten zijn die de inhoud en aard van een verdrag bepalen. Onderhandelingen die in dit geval gekarakteriseerd werden door een Noord-Zuid verdeling onder de Europese lidstaten van respectievelijk West-Duitsland en Nederland³¹ tegenover Frankrijk, Italië en België.³² Bovendien staat de literatuur bol van citaten als, *‘France persuades, cajoled, and sometimes browbeat her reluctant neighbours – especially West-Germany and the Netherlands who, not wanting to be labelled ‘neo-colonialist’, preferred a system that was open to all developing countries – into accepting the proposed type of relationship [with the ACP-countries]’*³³ en *‘Uiteindelijk ging men voor Parijs door de knieën’*³⁴. Dergelijke citaten werpen vragen op. Waarom zou de grootste economie van Europa, zonder koloniale belangen een breed en veelomvattend verdrag aangaan zoals het Lomé akkoord? Is het werkelijk de machtspolitiek van Frankrijk waar West-Duitsland voor zwicht? Of behartigen elementen van het Lomé Akkoord toch de West-Duitse agenda? Met andere woorden, *op basis van welke motieven, sociale, economisch, machtspolitieke of veiligheids-politieke motieven, ging West-Duitsland akkoord met het Lomé I Akkoord?*

Opbouw

Deze paper zal de totstandkoming van, en onderhandelingen voorafgaand aan het Lomé I Akkoord vanuit het West-Duitse standpunt analyseren. De doelstelling van deze analyse is te achterhalen welk motief de West-Duitse regering over de drempel haalde om in te stemmen met het Lomé I Akkoord. Deze analyse zal gemaakt worden zowel op globaal als op Europees niveau. In deze analyse zal in het bijzonder worden stil gestaan bij de Noord-Zuid verdeling onder de Europese lidstaten, die in perioden van besluitvorming in de Europese integratie vaak aan de oppervlakte verschijnt.

---

³¹ Het Verenigd Koninkrijk heeft een beetje een afwijkende positie in de onderhandelingen Haar standpunten komen het meest overeen met de standpunten van het Noordelijk blok, maar is niet erg overtuigend tot het kamp bekeert. Hierdoor bevindt het zich in het midden van de twee kampen. Vanaf juni 1974 toch overtuigender gelieerd aan West-Duitsland en Nederland.

³² Etienne Deschamps, European Navigator, ‘Relations with the ACP States’, www.ena.lu

³³ Kwasi Kwarteng, ‘Review of Europe and Africa: From Association to Partnership’, *The Journal of Modern African Studies*, Vol. 18, Nr. 2 (2 juni 1980), 339-341, 340.

³⁴ European University Instituut, Historical Archives of EU, www.eui.eu, Anjo Harryvan et Nienke Betlem, *Entretien avec Johannes Westhoff* (Laren/Eemnes 7 januari 2004), ‘Histoire intèrè de la Commission européenne 1958-1973’, 1-20, 9.

Aan de hand van een thematische opbouw in chronologische volgorde zal deze paper aanvangen met het schetsen van de historische context en achtergrond waarin de Lomé onderhandelingen plaatsvonden. Na een korte schets van de relatie tussen Duitsland en het fenomeen van koloniën en de geschiedenis van het Europese ontwikkelingssamenwerkingbeleid zullen gebeurtenissen aan het bod komen die door de eerdergenoemde auteurs geïdentificeerd zijn als invloedrijk of zelfs doorslaggevend op de Lomé onderhandelingen. Gebeurtenissen als de Oliecrisis, stagflatie, de Eerste Europese uitbreiding, Eurosclerosis en the New International Economic Order zullen hierin leidende begrippen zijn. De impact van deze globale en Europese incidenten op de verhoudingen tussen de Europese lidstaten staat in deze analyse centraal. Daar de nadruk van deze paper op de West-Duitse positie ligt, zal in dit hoofdstuk tevens aandacht worden besteed aan het politieke klimaat van West-Duitsland in de beginjaren van de jaren '70. In dit hoofdstuk zal de nadruk liggen op de periode van 1969 tot 1973. Deze periodisering is overeenkomstig met de aanvang van het kabinet Brandt I tot en met de aanvang van de Lomé onderhandelingen en de oliecrisis.

Het tweede en derde hoofdstuk zullen de dynamiek van de onderhandelingen tussen de EG en de ACS-landen behandelen. Hoofdstuk twee zal de periode van juli 1973 tot en met de Kingston Conferentie, die plaatsvond op 25 tot en met 27 juli 1974, analyseren. Het hoofdstuk vangt aan met het schetsen van de verhoudingen en de rolverdelingen binnen en tussen de twee blokken, de EG-landen en de ACS-landen. Leidend in deze analyse zijn de opvolgende conferenties die plaatsvinden tussen de twee partijen. Dit resulteert in drie tijdframes die lopen van augustus 1973 tot en met de Brussel Conferentie in oktober 1973, opgevolgd door de periode van half oktober 1973 tot en met juni 1974 en eindigt met de analyse van de maand juli. Per afgebakende tijdsperiode worden vier terugkerende onderwerpen besproken. Allereerst worden de kwesties en belangen die spelen in de onderhandelingen geschetst, waarna de interne onderhandelingen tussen de EG-landen kunnen worden geanalyseerd. De nadruk van de analyse ligt op deze onderlinge Europese onderhandelingen, in het bijzonder vanuit West-Duits perspectief. Hierbij zal extra aandacht worden besteedt aan de machtpolitieke blokken binnen de EU, de vermeende Noord-Zuid verdeling van respectievelijk Duitsland en Nederland tegenover Frankrijk, Italië en België³⁵. Daarentegen, zal er weinig aandacht zijn voor de onderhandelingen tussen de ACS-landen en de EG. Echter, de compromissen die voortkomen uit deze onderhandelingen worden wel degelijk besproken, omdat dit tevens het uitgangspunt is voor de volgende fase in de

---

³⁵ Etienne Deschamps, European Navigator, 'Relations with the ACP States', www.ena.lu

onderhandelingen. Vandaar dat als derde onderdeel de standpunten van de EG en ACS-landen worden vergeleken en de daaruit voortkomende uitkomst van de onderhandelingsperiode wordt besproken.

Hoofdstuk drie omvat de tweede helft van de onderhandelingen van augustus 1974 tot en met de ondertekening van de Lomé Conventie op 28 februari 1975, waarin wederom de dynamiek van de onderhandelingen wordt geanalyseerd. De opbouw van hoofdstuk drie is in overeenkomstig aan de opbouw van hoofdstuk twee. Dit hoofdstuk zal opgesplitst zijn in twee afgebakende perioden. De eerste periode loopt van augustus 1974 tot en met november 1974 en staat in het teken van onderhandelingen op ambassadeursniveau. In de tweede periode, van december 1974 tot en met eind januari 1975, wordt middels ministeriële onderhandelingen de puntjes op de i gezet. Wederom zal per paragraaf respectievelijk de lopende kwesties, de Europese onderhandelingen, de vergelijking van de standpunten en de uitkomst van de onderhandelingsperiode worden besproken en geanalyseerd.

De paper zal afsluiten met een conclusie waarin antwoord wordt gegeven op de vraag: *Op basis van welke motieven, sociale, economische, machtspolitiek of veiligheidspolitieke motieven, ging Duitsland akkoord met het vergaande Lomé I Akkoord?* De conclusie zal in het bijzonder antwoord geven op de vraag: *Welk motief in de Duitse standpuntbepaling is van doorslaggevende aard geweest?* Vanzelfsprekend behoren hiertoe ook de incidenten en politieke verhoudingen die de doorslag gaven in het overbruggen van de Noord-Zuid scheiding in de Europese Gemeenschap en daarmee de totstandkoming van het Lomé I Akkoord.

Daar het Nederlandse standpunt in de onderhandelingen veelal overeenkomt met het West-Duitse standpunt – ze bevinden zich niet voor niets zij aan zij in het Noord-Europese blok – zal in deze paper het Nederlandse standpunt in de onderhandelingen gebruikt worden als referent van het West-Duitse standpunt. Bovendien bevinden Nederland en West-Duitsland zich in een vergelijkbare positie. Er bevinden zich namelijk geen voormalige Nederlandse koloniën in de ACS-landen, waardoor Nederland tevens als ‘belangeloos’ beschouwd kan worden. Hier moet echter een kanttekening bij gemaakt worden. Ten tijden van de onderhandelingen maakt Nederland zich wel hard voor toetreding van Suriname tot de Lomé Conventie op het moment dat Suriname daadwerkelijk onafhankelijk is. Reeds bij het tekenen van de Lomé Conventie is Suriname als ‘*associable*’³⁶ opgenomen.³⁷

---

³⁶ Associable is een engelse term voor een land dat de status van potentieel lid van een associatie heeft gekregen.

Zoals uit het bovenstaande duidelijk moet zijn, zal deze paper een thematisch opbouw kennen, maar wel in een chronologische volgorde. De Engelsen kennen hier een geschikte term voor: ‘chronically topical’. De chronologie wordt behouden, omdat enkel dan de oorzaak-gevolg structuur behouden en bestudeerd kan worden.

Deze paper zal zich overigens niet uitlaten over het spanningsveld tussen het Europese ontwikkelingssamenwerkingbeleid en het nationale beleid van de afzonderlijke lidstaten. Daarnaast zal het zich niet tot in detail buigen over de inhoud van het Lomé Akkoord, maar zich beperken tot enkel noodzakelijk samenvattingen van de inhoud. Bovendien zal deze paper zich niet uitlaten over de discussie over de effectiviteit en efficiëntie van ontwikkelingssamenwerking noch over de verdeling van ontwikkelingssamenwerkingbeleid over de ‘aid orphans’ en de ‘aid darlings’³⁸. Dit is een discussie die toebehoort aan de discipline van conflict studies en dwaalt af van de doelstelling van deze paper.

---

³⁷ Tweede Kamer der Staten-Generaal, ‘Goedkeuring van de op 28 februari 1975 tot stand gekomen ACS-EEG overeenkomst van Lomé en daarmee samenhangende overeenkomsten’, zitting 1975-1976, 13 672, nrs. 6-7, blz 1-17, 5-6.

³⁸ Wanlin, *What future for EU development Policy*, 1-3.

De Bundesrepubliek Deutschland in de jaren '70

Gebeurtenissen in de geschiedenis zijn enkel te interpreteren in hun historische context. Dit hoofdstuk zal de gebeurtenissen behandelen die door de eerder genoemde auteurs geïdentificeerd zijn als belangrijke of zelfs doorslaggevende factoren voor de totstandkoming van de Lomé I Conventie. Deze paper richt zich specifiek op de West-Duitse motieven om tot medeondertekening van het akkoord over te gaan. Daarom zal er tevens aandacht zijn voor het West-Duitse buitenlandse beleid van eind jaren zestig tot begin jaren zeventig. Voor de historische context wordt eerst ingegaan op het Duitse koloniale verleden.

'Platz an der Sonne'³⁹

Tot 1870 bestond het huidige Duitsland uit onafhankelijke staatjes, hertogdommen en vorstendommen die noch de maritieme macht, noch de financiële middelen hadden om koloniën te onderhouden. De staat Brandenburg-Prusen heeft wel een poging gedaan om koloniën te verwerven, maar bleek niet opgewassen tegen de concurrentie van grote koloniale machten als, Groot-Brittannië, Spanje, Frankrijk, Portugal en Nederland. Het verenigde Keizerrijk Duitsland was in de beginjaren voornamelijk gericht op de relaties en de verhoudingen met haar Europese burens. Pas in 1884 gaat Duitsland onder leiding van 'Europa's grootste en machtigste staatsman'⁴⁰ Otto von Bismarck een voorzichtige politiek voeren om koloniën te verwerven. Dat is bijna drie eeuwen later dan dat landen als Groot-Brittannië, Spanje en Nederland hun aandacht richtten op overzeese gebiedsdelen.⁴¹

Waar Bismarck nog altijd een terughoudende positie innam ten opzichte van koloniën, maakte Wilhelm II, na zijn aantreden in 1888, met de *Weltpolitik* de Duitse koloniale ambities en politiek tot hoeksteen van zijn beleid.⁴² Vanaf 1884 verwierf het Keizerrijk Duitsland een stukje Zuid-West Afrika, het huidige Namibië; Oost-Afrika, het huidige Tanzania; Burundi en Rwanda; Togo; Wituland, het huidige Kenia; en Duits Nieuw-Guinea. Tot Duits Nieuw-Guinea behoorde verschillende eilandengroepen in de Stille Oceaan, waaronder de Marshalleilanden, de Carolinen, Bougainville en een stukje Nieuw-Guinea wat toentertijd bekend stond onder de naam Keizer Wilhelmsland.⁴³

---

³⁹ Von Burlow in H.L. Wesseling, *Verdeel en Heers: de Deling van Afrika, 1880-1914* (Amsterdam 1991), 172.

⁴⁰ NRC Handelsblad 21 november 1884 geciteerd in H.L. Wesseling, *Verdeel en Heers*, 160.

⁴¹ H.L. Wesseling, *Verdeel en Heer*, 177.

⁴² Duitsland Instituut Amsterdam (DIA), 'De Duitse Koloniën: Keizerrijk 1888-1914', www.duitslandweb.nl.

⁴³ Idem.

In de aanloop naar de Eerste Wereldoorlog had Duitsland een indrukwekkende oorlogsvloot opgebouwd. Desalniettemin was deze tijdens de Eerste Wereldoorlog niet opgewassen tegen de Britse maritieme overmacht, waardoor Duitsland haar koloniën niet kon beschermen. Als gevolg daarvan verliep de aanvoer van noodzakelijke grondstoffen voor het Duitse leger uit de koloniën en de overige werelddelen moeizaam.⁴⁴

Dit was een uitgelezen kans voor België om de macht in de Duitse kolonie ‘Ruanda-Urundi’ over te nemen.⁴⁵ Hetzelfde gebeurde met de eilandengroepen in de Stille Oceaan waar Japan en Australië zich over ontfermde. De koloniën die Duitsland niet had verloren in de Eerste Wereldoorlog, moesten uiteindelijk met het Verdrag van Versailles in 1918 worden overdragen aan de Volkenbond, die het tot mandaatgebieden maakte.⁴⁶

De relatie die Duitsland met haar koloniën had, was dus van korte duur. Bovendien werden koloniën voor koloniale machten pas werkelijke economisch waardevol in de periode tussen de Eerste en de Tweede Wereldoorlog, als gevolg van de toename van handel en investeringen.⁴⁷ Duitsland heeft dit helemaal niet meegemaakt, dus men mag aannemen dat de koloniale belangen⁴⁸ in de Duitse politiek na de Eerste Wereldoorlog noch cultureel, noch economisch een significante rol spelen.

Voorafgaand aan Lomé

De Europees-Afrikaanse relaties staan reeds in 1949 op de Europese agenda tijdens de eerste bijeenkomst van de Raad van Europa, in een periode dat de afzonderlijke Europese staten nog primair aandacht hadden voor de eigen wederopbouw. In het Plan van Staatsburg van 1952 worden alle Europese landen aangespoord om handels- en ontwikkelingsrelaties te onderhouden met hun koloniën.⁴⁹ In een laat stadium van de onderhandelingen willen de Fransen een vierde deel in het Verdrag van Rome brengen. Op deze wijze tracht Frankrijk de last van overzeese ontwikkelingssteun met de zes lidstaten te delen en tegelijkertijd haar invloed in de – met name Afrikaanse – koloniën te behouden.⁵⁰ Hoewel de andere vijf lidstaten tegen het voorstel zijn, ‘*is men uiteindelijk voor Parijs door de knieën gegaan*’⁵¹, en

---

⁴⁴ H.L. Wesseling, *Verdeel en Heers*, 155-178.

⁴⁵ F. Ngaruko and J.D. Nkurunziza, ‘An Economical Interpretation of Conflict in Burundi’, *Journal of African Economies*, Vol. 9, No. 3 (2000), 370-409, 374-375

⁴⁶ H.L. Wesseling, *Verdeel en Heers*, 155-178.

⁴⁷ *Idem*, 459.

⁴⁸ Hiermee doel ik tevens op speciale relaties tussen voormalige koloniën en (West) Duitsland.

⁴⁹ Gruhn, *The Lomé Convention: Inching towards interdependence*, 243.

⁵⁰ *Idem*. En Drieghe en Orbie, *Revolution in Times of Eurosclerosis*, 174.

⁵¹ European University Instituut, Historical Archives of EU, www.eui.eu, Anjo Harryvan et Nienke Betlem, *Entretien avec Johannes Westhoff* (Laren/Eemnes 7 januari 2004), ‘Histoire intère de la Commission européenne 1958-1973’, 1-20, 9.

wordt de Europees-Afrikaanse relatie contractueel vastgelegd in *'the Association of the Overseas Countries and Territories'*, deel IV, Artikel 131-6 van het Verdrag van Rome.⁵² Dus, de doortastende Franse lobby bepaalt de aard en inhoud van het Europese beleid op dit punt. De centrale principes van deze associatie zijn de gelijke behandeling van Afrikaanse staten door de zes Europese staten, de toegang tot de Europese markt, de oprichting van een Europees Ontwikkelingsfonds (EOF), en de gezamenlijke bijdragen van de lidstaten aan de EOF.⁵³

Gedurende de jaren '50 worden verschillende Afrikaanse landen, als in een kettingreactie, onafhankelijk. Deze nieuwe situatie vereist een nieuwe formulering van de Europees-Afrikaanse relatie. Hieruit vloeit de Yaoundé Conventie voort die in 1963 in Kameroen wordt ondertekend tussen de Zes Europese Staten en dezelfde achttien Afrikaanse landen die in het vierde deel van het verdrag van Rome reeds waren opgenomen. De Yaoundé conventie omvat vier pijlers: Handel, Technische en Financiële ondersteuning, Recht van Vestiging en Instituties.⁵⁴ Het Verdrag van Yaoundé I was geldig voor vijf jaar en werd opnieuw onderhandeld in 1969. Dit werd bezegeld in de Yaoundé II Conventie. Yaoundé II is grotendeels een voortzetting van het voorgaande verdrag, maar is qua financiële en technische ondersteuning toch iets flexibeler.⁵⁵ In 1969 wordt eveneens de Arusha overeenkomst gesloten tussen de Europese Gemeenschap en de Oost-Afrikaanse landen Oeganda, Tanzania en Kenia.⁵⁶

Deze associaties werden stuk voor stuk gedomineerd door Frankrijk. Dit is in de eerste plaats het gevolg het feit dat de overige lidstaten, gedurende deze periode, nog weinig interesse tonen voor ontwikkelingssamenwerking. Laat staan dat ze geïnteresseerd zijn in ontwikkelingssamenwerking via de EC. Daarnaast deed Frankrijk er alles aan om de initiatieven van de Europese Commissie op dit gebied te torpederen. Waar het Verenigd Koninkrijk geen bezwaar maakt tegen initiatieven van de EC om contact te leggen met Afrikaanse landen, stuit de EC in Franstalige Afrikaanse landen op felle weerstand van de Fransen. Het gevolg was dat wat betreft Europese associaties *'het zou zo gebeuren als de Fransen 't wilden'*^{57 58}.

---

⁵² Twitchett, *Europe and Africa: from Association to Partnership*, 17.

⁵³ Idem. En Drieghe en Orbie, *Revolution in Times of Eurosclerosis*, 174.

⁵⁴ Gruhn, *The Lomé Convention: Inching towards interdependence*, 244-245.

⁵⁵ Twitchett, *Europe and Africa: from Association to Partnership*, 73.

⁵⁶ Altling von Geusau, *The Lomé Convention and the New International Economic Order*, 15.

⁵⁷ European University Instituut, Historical Archives of EU, www.eui.eu, F.J. van Merriënboer en dr. J.H. Molegraaf, 'Vraaggesprek met mr. J.J. van der Lee, 15 juli 1998, 's-Gravenhage', 1-31, 16. Citaat van Willem Drees.

⁵⁸ Idem, 16-17 en 25-29.

In navolging van Frankrijk eist ook Groot-Brittannië voor haar toetreding tot de Europese Gemeenschap een speciale overeenkomst voor haar voormalige koloniën, daar het de relatie met haar overzeese gebieden wil behouden. In juli 1971 starten de onderhandelingen die tot doel hebben de lappendeken van Europese Ontwikkelingssamenwerkingsverdragen samen te voegen en verder uit te breiden met voormalige Britse koloniën in Sub-Sahara Afrika, de Caraïben en de Stille Oceaan, alsmede met additionele ontwikkelingslanden in deze regio's.⁵⁹ In tegenstelling tot de voorgaande associatie onderhandelingen, nemen de Europese lidstaten ditmaal een veel actievere houding aan. Struikelblok in dit proces is het Britse *Commonwealth Sugar Agreement*, een prijsstabiliseringsmechanisme wat uitgaat van vaste suiker prijzen.⁶⁰

Het politieke klimaat van de Bondsrepubliek Duitsland

Met het aantreden van Willy Brandt als *bundeskanzler* van een sociaal-liberale regering in 1969 werd de Duitse traditie van een Atlantische politiek doorbroken. De wereld kampte met twee grote globale tegenstellingen: tussen Oost en West en tussen Noord en Zuid. Als potentieel slagveld van de strijd tussen Oost en West wilde de BRD beide tegenstellingen graag te boven komen door middel van een passende politiek. De eerste stap van Brandt I was het afschaffen van de Hallstein Doctrine⁶¹. Dit maakte het niet alleen mogelijk voor de BRD om relaties aan te gaan met de DDR en andere Oostblok landen. Maar het werd daarnaast tevens mogelijk om relaties aan te gaan met andere landen die tot het communistische blok behoorden, zoals landen in Azië en Afrika.⁶²

Het buitenlandse beleid van het kabinet Brandt stond in het teken van *Ostpolitik* en *Dritte Welt politik*, hierin waren 'Entspannung und Anschluss' vanaf 1969 leidende begrippen. Op basis van het idee 'Wandel durch Annäherung'⁶³ trachtte de Ostpolitik de drie West-Duitse doelstellingen, zoals die geformuleerd zijn na de Tweede Wereldoorlog, na te streven. Deze drie doelstellingen zijn: een vrij Duitsland, de vereniging van Oost en West Duitsland en de integratie van West-Duitsland in Europa en de wereld. Om de Europese en

---

⁵⁹ Babarinde en Faber, *From Lomé to Cotonou*, 2. En Drieghe en Orbie, *Revolution in Times of Eurosclerosis.*, 173-175.

⁶⁰ Drieghe en Orbie, *Revolution in Times of Eurosclerosis*, 174-175.

⁶¹ De Hallstein Doctrine houdt in dat de BRD geen relaties of contacten mag onderhouden met staten die de DDR erkennen. Onder Adenauer is deze doctrine in 1955 in het leven geroepen.

⁶² European Navigator (ENA), 'Interview with Egon Bahr: Willy Brandt and the United Kingdom's accession to the European Communities', Metz, 10 June 2006, www.ena.lu

⁶³ 'Verandering door middel van toenadering'

Atlantische relaties niet te compromitteren werd er simultaan aan de Ostpolitik een actieve Europese integratiepolitiek voortgezet.⁶⁴

Het Verdrag van Moskou uit 1970 bezegelde een vriendschappelijke relatie tussen Brandt en Brezhnev en zette tevens de trend voor Brandt's Ostpolitik. De kabinetten Brandt zouden gekenmerkt worden door dergelijke verdragen met verschillende Oostblok landen.⁶⁵ In dit rijtje mocht de DDR vanzelfsprekend niet ontbreken. Sterker nog het tot stand brengen van formele relaties met de DDR en uiteindelijk 'Anschluss' van de twee Duitslanden was het overkoepelende doel van Brandts politiek. Het vinden van een oplossing voor de toekomst van de frontlinie van de Koude Oorlog, Berlijn, was hierin van urgent belang. Brandt nam het initiatief tot onderhandelingen tussen de vier geallieerden machten. Dit resulteerde reeds in september 1971 tot het 'Viermachten Abkommen', waarin de grondslag van Berlijn's rechtsstatus werd vastgelegd. Gedurende eerste helft van de jaren '70 faciliteert de BRD de dialoog tussen de vier machten.⁶⁶

De Top van 1969 in Den Haag zet de Europese doelstellingen 'completion, deepening and enlargement' voor de jaren '70 uit.⁶⁷ Bij alle drie de grote projecten verbonden aan deze begrippen, respectievelijk budgettaire macht voor het Gemeenschappelijke Landbouw Beleid (GLB), het Europese Monetaire Systeem (EMS) en uitbreiding van lidstaten, is de Bondsrepubliek nauw betrokken.⁶⁸ In tegenstelling tot de voorgaande periode was Duitsland niet langer werkelijk afhankelijk van haar buurlanden om haar bredere doelstellingen te behalen. Desalniettemin werd de intieme en vruchtbare Frans-Duitse relatie die door De Gaulle en Adenauer was opgezet door hun opvolgers voortgezet. In het bijzonder op monetair gebied bood de samenwerking veel mogelijkheden. Echter, ditmaal wordt de samenwerking niet gedomineerd door Franse belangen, maar zorgt het sterke, zelfbewuste West-Duitsland dat ook Frankrijk concessies doet.⁶⁹

Ontwikkelingssamenwerkingpolitiek, ofwel Dritte-Welte politiek, is een belangrijk onderdeel van het West-Duitse buitenlandse beleid. Zoals minister Erhard Eppler beweert, 'pas wanneer wij het Zuiden serieus nemen, wat het verdient, kunnen wij ons losmaken uit het

---

⁶⁴ Helga Haftendorn, *Deutsche Aussenpolitik zwischen Selbstbeschränkung und Selbstbehauptung, 1945-2000* (Stuttgart, München 2001) 85 en 91. En Hans-Dietrich Genscher, *Deutsche Aussenpolitik* (Stuttgart, 1977) 10, 15-16.

⁶⁵ Institut für Zeitgeschichte, *Akten zur Auswärtigen Politik der Bundesrepublik Deutschland* (München)

⁶⁶ Idem. En Helga Haftendorn, *Deutsche Aussenpolitik zwischen Selbstbeschränkung und Selbstbehauptung*, 91-92, 155.

⁶⁷ European Navigator (ENA), 'Statement by Geoge Pompidou (The Hague, 1 December 1969)', www.ena.lu in *Bulletin of the European Communities*. February 1970, No 2, pp. 33-35.

⁶⁸ Ed. Desmond Dinan, *Origins and Evolution of the European Union* (Oxford 2006),

⁶⁹ David Marsh, *The Euro*, 50-72. En Helga Haftendorn, *Deutsche Aussenpolitik zwischen Selbstbeschränkung und Selbstbehauptung*, 92.

*verkrampde denken in Oost-West verhoudingen*⁷⁰. Zeker nu de Hallstein Doctrine is afgeschaft, gaat de BRD haar banden met de Derde Wereld uitbreiden. In het licht van een toekomstig lidmaatschap van de Verenigde Naties in 1973 is de BRD genoodzaakt een eenduidigere houding aan te nemen ten opzichte van Afrika. Door samenwerking op basis van gelijkwaardigheid aan te gaan, zelfbestemmingrecht aan te moedigen en racisme te veroordelen, haalt de BRD haar relaties met de lidstaten van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid aan en maakt een significante wending in haar Afrika politiek. Vanaf deze periode gaat de Afrika politiek een belangrijkere rol innemen in het Buitenlandse beleid.⁷¹

Eerste EU uitbreiding

Groot-Brittannië heeft altijd een complexe relatie gehad met de Europese Gemeenschap. Na een periode van Brits scepticisme ten opzichte van de EG moeten de Britten erkennen dat de jaren '60 het bestaansrecht van de EG heeft geconsolideerd. Het gemeenschappelijk beleid en de nagenoeg voltooide gemeenschappelijke markt zijn vruchtbaar en veelbelovend. Bovendien lijkt de EG de investeringsrol van Groot-Brittannië in de Derde Wereld over te nemen in een periode dat de relatie tussen het moederland en haar *Commonwealth* reeds afneemt.⁷² Met George Pompidou als opvolger van Charles de Gaulle⁷³ en een stabiele economische groei en exporttoename in het vooruitzicht, lijkt toetreding tot de EG voor het Verenigd Koninkrijk aantrekkelijker dan ooit te voren. Nadat in 1969 de Europese wil van uitbreiding in de Haagse Summit is uitgesproken, vangen de onderhandelingen officieel op 30 juni 1970 aan met het Verenigd Koninkrijk, Denemarken, Ierland en Noorwegen.⁷⁴ Brandt is een drijvende kracht in deze toetreding. Hij ziet een sterk Europa met respect voor het Atlantisch Bondgenootschap als een belangrijke stap in het realiseren van het Duitse buitenlandse beleid.

De Europese wil tot uitbreiding neemt de angst niet weg dat toelating van de Britten en andere potentiële toetreders, de Scandinavische landen, ten koste zou gaan van politieke integratie. De onderhandelingen gingen gepaard met harde compromissen en complexe

---

⁷⁰ Erhard Eppler, *Veiligheid, een Dodelijke Utopie* (Utrecht, 1983), 136.

⁷¹ Institut für Zeitgeschichte, *Akten zur Auswärtigen Politik der Bundesrepublik Deutschland* (München), 'Bundesminister Scheel an Bundeskanzler Brandt' (253), 16 augustus 1973, 1267-1270. (Betreft: West-Duitse Afrika-politiek ivm toetreding tot de VN) de BRD was genoodzaakt omdat de OAU toetreding tot de VN anders konden tegengaan.

⁷² Ed. Desmond Dinan, *Origins and Evolution of the European Union* (Oxford 2006), 174. En F. Bozo, *Two Strategies for Europe: De Gaulle, The United States and the Atlantic Alliance* (Lanham 2001), En European Navigator (ENA), 'Negotiations with the United Kingdom', www.ena.lu

⁷³ In tegenstelling tot Charles de Gaulle staat George Pompidou veel meer open voor een Europese toetreding. De Gaulle was verantwoordelijk voor de afwijzing van een Europees lidmaatschap voor het VK in 1963 en 1967.

⁷⁴ European Navigator (ENA), 'The first Enlargement', www.ena.lu

aanpassingen. In het bijzonder omdat Groot-Brittannië, Noorwegen en Denemarken openlijk sceptisch zijn ten opzichte van politieke integratie en het supranationale karakter van de EG. Dit scepticisme leidt er zelfs toe dat Noorwegen zich halverwege de onderhandelingen moet terugtrekken als gevolg van een referendum met een overtuigende afwijzing tot toetreding. De overige kandidaten konden in 1973, op basis van leidende economische motieven, alsnog over de streep worden getrokken.⁷⁵

Met de toelating van Denemarken, Ierland en Groot-Brittannië in 1973 zijn de onderhandelingen nog niet voltooid. Er staan nog vier kwesties open, namelijk de discrepantie tussen het Britse landbouwbeleid en het Europese GLB, de toegang van derde wereld, en in het bijzonder de Commonwealth landen, tot de Europese markt, de erkenning van het Britse regionale probleem en een nieuw financieel kader met betrekking tot de contributie van de Negen. In het Verdrag van Rome staat bepaald dat bilaterale overeenkomsten van de Europese lidstaten in beginsel ook een Europese equivalent behoren te hebben. Men moet dus een manier vinden waarop de contractuele relatie van het Verenigd Koninkrijk met haar Commonwealth in het Europese associatieverdrag wordt geïncorporeerd.⁷⁶

Oliecrisis 1973 en stagflatie

Na de Jom Kipoeroorlog, die op 6 oktober 1973 uitbreekt, leggen de Arabische Olie-exporterende landen enkele Westerse landen sancties op voor hun anti-Arabische optreden ten opzichte van de oorlog. Zo verhoogt de OPEC de prijs van olie met 70% en vermindert de aanvoer van olie naar het Westen met 5% per maand. Deze politieke acties van de geünificeerde Arabische landen hebben een kunstmatig tekort aan aardolie als gevolg.⁷⁷

In de voorafgaande periode zijn de Westerse landen hoe langer hoe meer afhankelijk geworden van geïmporteerde olie uit het Midden Oosten.⁷⁸ De directe consequenties voor de Westerse regeringen en de wereldeconomie is een explosieve toename van de olieprijsen, die een directe doorwerking heeft op de prijzen in verschillende economische sectoren, begrotingstekorten, werkeloosheid en inflatie.⁷⁹ In het bijzonder het simultaan optreden van

---

⁷⁵ European Navigator (ENA), 'Negotiations with Denmark, Ireland and Norway', www.ena.lu en Desmond Dinan, *Ever Closer Union: An Introduction To European Integration* (2005), 9.

⁷⁶ Ed. Desmond Dinan, *Origins and Evolution of the European Union* (Oxford 2006), 176-177.

⁷⁷ Hans Mathias Kepplinger and Herbert Roth, 'Creating a Crisis: German Mass Media and Oil Supply in 1973-74', *The Public Opinion Quarterly*, Vol. 43, Nr. 3 (Herfst 1979), 285-296, 285-286.

⁷⁸ Franklin Tugwell, 'Energy and Political Economy', *Comparative Politics*, Vol. 13, No. 1 (Oktober, 1980), pp. 103-118, 103-104.

⁷⁹ Linda B. Miller, 'Energy, Security and Foreign Policy', *International Security*, Vol. 1, Nr. 4 (Lente 1977), pp. 111-123, 116.

toenemende werkeloosheid en inflatie, stagflatie, vormt een groot probleem voor de Westerse regeringen.

Waar het liberale Keynesiaanse model voorheen, altijd een oplossing bood, blijkt niets tegen deze stagflatie opgewassen.⁸⁰ De onzekerheid ten aanzien van het kunnen verkrijgen van grondstoffen, maakt de integrale relatie tussen grondstoffen, veiligheid en buitenlandse politiek zichtbaar.⁸¹ Door het onvermogen van de Westerse regeringen verliest de burger het vertrouwen in de bestaande fundamentele instituties en het politieke leiderschap. De druk op de Westerse politiek wordt groter. Moeten de industriële landen hun beleid van traditionele massale energieconsumptie doorzetten of gaan ze hun energie verbruik naar beneden schroeven en op zoek naar alternatieve energiebronnen?⁸²

De verschillende Westerse landen worden verschillend getroffen door de acties van de Arabische olie-exporterende landen. Dat is in de eerste plaats afhankelijk van het optreden van het land ten opzichte van de Jom Kipoeroorlog. Landen als de VS en Nederland hebben directe steun verleend aan Israël en worden daarvoor gestraft met een totaal olie embargo. Landen met een veel milder standpunt zoals West-Duitsland of ondersteunend standpunt ten opzichte van de Arabische landen zoals Frankrijk, worden dergelijke sancties bespaard. Ten tweede is de mate van de schade van de oliecrisis afhankelijk van het optreden van de regering, acties en regelgeving, ten opzichte van de oliecrisis.⁸³

De impotentie van de Westerse Wereld om de stijgende olieprijs te reguleren, brengt enkele veranderingen in de internationale verhoudingen aan het licht. De gebeurtenissen maken een abrupt einde aan de perceptie van voorspoed en maakbaarheid. De internationale macht en de perceptie daarvan verschuift, in het nadeel van de Westerse wereld. Het wordt onvermijdelijk zichtbaar dat geïndustrialiseerde en industrialiserende landen wederzijds van elkaar afhankelijk zijn. Het lijkt niet langer houdbaar om te spreken van het onderscheid tussen armen, rijken, geïndustrialiseerd en industrialiserende landen. Sinds 1973 wordt de onderhandelingspositie van een land niet langer enkel bepaald door de militaire kracht, maar mede door de uitzonderlijke combinatie van internationale en binnenlandse omstandigheden.

---

⁸⁰ Judt, *Post War Europe: A History of Europe since 1945* (Londen 2005), 453-456. En E.D. Berkowitz, *Something Happened: A Political and Cultural Overview of the Seventies* (New York, 2006), 1-11, 53-70.

⁸¹ Linda B. Miller, 'Energy, Security and Foreign Policy', 111.

⁸² Robert E. Black, 'Coping with Oil: French and German approaches', *The American Political Science Review*, Vol. 72, No. 1 (Mar., 1978), 373-375, 374-375.

⁸³ Idem.

Deze verschuivingen bevoordelen de internationale positie van grondstofexporterende landen, het Zuiden. Binnen de Noord-Zuid dialoog komt meer ruimte voor onderhandeling.⁸⁴

West-Duitsland

In West-Duitsland is feitelijk geen sprake van een werkelijke oliecrisis, toch wordt het door de burger in bepaalde perioden wel als zodanig ervaren. Er zijn verschillende redenen waarom Duitsland niet zo hard wordt getroffen door de oliecrisis. Ten eerste nam Duitsland een milde en voorzichtige positie aan, ten opzichte van alle partijen, in de Jom Kipoeroorlog. Bovendien trachtte de West-Duitse regering zich in de toekomst te verzekeren van ruwe grondstoffen door de regeringssteun aan Deminex⁸⁵ te verhogen en aandelen in Gelsenberg te kopen, wat in de praktijk gelijk staat aan gedeeltelijke nationalisering van oliefirma's. Met deze acties worden de banden met de Arabische wereld aangehaald.⁸⁶ Op deze manier kan West-Duitsland zich uitsluiten van het totaal embargo. Ten tweede kon West-Duitsland het wegvallen van olie-export van enkele Arabische landen opvangen door extra olie te importeren uit andere Arabische en niet-Arabische landen. Ten derde werden de olietankers naar Wilhelmshafen gestuurd in plaats van naar Rotterdam, als gevolg van het olie-embargo van Nederland. Ten vierde had de BRD geen plafondprijzen ingesteld voor olie. Daardoor konden de Arabische landen een ongelimiteerde hoeveelheid olie via Duitsland op de markt brengen.⁸⁷

Desalniettemin bericht de Duitse media over onzekere grondstoffenaanvoer en zaait hiermee angst onder de Duitse bevolking. In de periode van oktober tot en met november 1973 heeft Duitsland kortstondig te kampen met een schijnbaar olietekort als gevolg van een ongewoon hoge vraag. De dramatische afname van de voorraden en de sporadisch voorkomende wachtrijen bij pompstations hebben de impressie gegeven dat Duitsland, evenals haar Nederlandse burens, serieuze aanvoerproblemen te wachten staat. Echter, toen de negatieve berichtgeving in de media ophield, nam ook de angst onder de bevolking af.⁸⁸

Eurosclerosis

De Europese jaren '70 wordt in de literatuur veelal gekarakteriseerd als een periode van eurosclerosis. Hiermee wordt bedoeld dat de zwak groeiende economie gecombineerd met

---

⁸⁴ Linda B. Miller, 'Energy, Security and Foreign Policy', *International Security*, Vol. 1, Nr. 4 (Lente 1977), 111-123, 112-113.

⁸⁵ Deminex en Gelsenberg zijn beide leidende Duitse olieproducenten.

⁸⁶ Black, 'Coping with Oil: French and German approaches', 373-374.

⁸⁷ Kepplinger and Roth, 'Creating a Crisis: German Mass Media and Oil Supply in 1973-74', 287-288.

⁸⁸ Idem, 288-293.

institutionele immobiliteit zou leiden tot stagnatie van het Europese integratieproces. Inmiddels zijn er verscheidene auteurs die deze bewering, terecht, uitdagen.⁸⁹

De Europese Gemeenschap heeft in de jaren '70 helemaal niet stilgezeten. Hoewel de oliecrisis van 1973 wel degelijk een tegenslag bracht, blies het ook nieuwe wind in het Europese gedachtegoed. Men stond open voor nieuwe internationale kwesties als wapenbeperking, milieu en Noord-Zuid relaties, wat respectievelijk bezegeld werd in SALT I, Helsinki Akkoorden en SALT II, het milieu rapport door de 'club van Rome', en verschillende verdragen met de OPEC en ontwikkelingslanden. Bovendien hebben de jaren '70 in het teken gestaan van Europese uitbreiding, een van de leidende doelstellingen van de Europese Gemeenschap en haar lidstaten. Zo traden, zoals reeds vermeld, Denemarken, Ierland en Groot-Brittannië in 1973 toe tot de EG. En startte in de tweede helft van de jaren '70 de onderhandelingen voor het lidmaatschap van Griekenland, Spanje en Portugal. Om maar niet te spreken van de ontwikkelingen op economisch gebied met de inwerkingtreding van de Snake⁹⁰ en de oprichting van het Europese Monetaire Stelsel (EMS).⁹¹

New International Economic Order

Geïnspireerd door het succes van de OPEC landen in hun olieboycot verenigen de ontwikkelingslanden, het Zuiden, zich en stellen in 1974 een 'New International Economic Order' voor bij de Verenigde Naties Conferentie over Handel en Ontwikkeling. Deze NIEO is een verzameling voorstellen die tot doel heeft een economisch gelijkwaardigere wereld te creëren. Door economische, politieke en militaire onafhankelijkheid te creëren op basis van regionale consolidatie, zou elke regionale markt de eigen interesse kunnen nastreven en hierdoor de onbalans van macht en economische middelen kunnen corrigeren.⁹²

In deze ambitie van het Zuiden om de eigen positie in de wereld te verbeteren, hechten zij in het bijzonder waarde aan de handel in grondstoffen, de internationale handel, de verdeling van voedsel over de wereld en technologische ondersteuning. Ze eisen gelijke verdeling van de economische winsten van de handel in grondstoffen en participatie in

---

⁸⁹ Ed. Desmond Dinan, *Origins and Evolution of the European Union*, 169-188.

⁹⁰ De Snake is een Europees initiatief wat door middel van een enkele valuta band tracht de waarden van de verschillende Europese valuta dichterbij elkaar te brengen en de onderlinge fluctuaties te limiteren.

⁹¹ Ed. Desmond Dinan, *Origins and Evolution of the European Union*, 169-188. En David Marsh, *The Euro: The Politics of the New Global Currency* (New Haven 2010), 68-92.

⁹² M. Hudson, 'Review Global Fracture: The New International Economic Order', *The Journal of Economic History*, Vol. 38, Nr. 4 (December 1978), 1007. En David J. C. Forsyth, 'The New International Economic Order: The North-South Debate', *The Economic Journal*, Vol. 89, Nr. 354 (Juni 1979), 426-428.

onderhandelingen over internationale onderwerpen. In 1974 wordt deze doelstelling door de General Assembly van de V.N. aangenomen.⁹³

---

⁹³ White, J., 'The New International Economic Order: What is it?', *International Affairs*, Vol. 54, Nr. 4 (Oktober 1978), 626-634, 626-628. En United Nations General Assembly document A/RES/S-6/3201 of 1 May 1974

Traag uit de Startblokken

Van juli 1973 tot en met de Kingston Conferentie

De daadwerkelijke uitbreiding van het aantal landen dat een associatie wil aangaan met de Europese Gemeenschap kwam met het hervatten van de onderhandelingen over een Britse toetreding tot de EG in 1969 dan eindelijk in zicht. De wens om uit te breiden was reeds vastgelegd in de ‘declaratie van intentie’.⁹⁴ Toen de onderhandelingen over een nieuw handelsakkoord tussen zesenzeventig Afrikaanse, Caribische en eilandengroepen in de Stille Oceaan en de Europese Gemeenschap van Negen halverwege 1973 begonnen, leken de onderlinge verschillen onverenigbaar. Toch was men na achttien maanden onderhandelen, op 31 januari 1975, een nieuwe conventie overeengekomen, die de modelrelatie tussen geïndustrialiseerde en niet-geïndustrialiseerde landen zou representeren. Exact op tijd om het voorgaande Yaoundé II Akkoord te vervangen dat eind januari 1975 afliep.⁹⁵

In dit hoofdstuk zullen de onderhandelingen tussen de EG- en de ACS-landen in de periode van augustus 1973 tot augustus 1974 vanuit het West-Duitse perspectief onder de loep worden genomen. Centraal hierin staan de conferenties die in deze periode plaatsvinden. In afgebakende tijdsperioden wordt respectievelijk de te bespreken kwesties geschetst aan de hand waarvan de standpuntbepaling van de EG wordt geanalyseerd. Hierbij zal in het bijzonder aandacht zijn voor de West-Duitse standpunten. Vervolgens wordt het hieruit volgende Europese standpunt vergeleken met het standpunt en de belangen van de ACS-landen en worden de belangrijkste uitkomsten van de ACS-EG conferenties beschreven.

Blok versus Blok

Ter voorbereiding op de onderhandelingen met de EG kwamen de Afrikaanse ministers van handel voor het eerst samen in mei 1973 in Abidjan. Naar voorbeeld van de OPEC landen besluiten de Franstalige en Engelstalige Afrikaanse landen om zich in de onderhandelingen met de EG als één front te presenteren. Hoewel het aanvankelijk moeilijk is voor de ACS-landen om een gemeenschappelijk standpunt uit te dragen, als gevolg van het grote aantal landen, de enorme diversiteit aan nationale problemen alsmede de complexiteit en moeizaamheid van de onderlinge onderhandelingen, lukt het om gemeenschappelijke

---

⁹⁴ De Zes, 1963. European Community – Africa-Caribbean-Pacific, ‘The Lomé Dossier’, *The Courier*, nr. 31 ‘Special Issue’ (maart 1975), 4.

⁹⁵ European Community – Africa-Caribbean-Pacific, ‘The Lomé Dossier’, *The Courier*, nr. 31 ‘Special Issue’ (maart 1975), 2-6.

belangen te onderscheiden. Het sterke optreden van Nigeria in de beginfase evenals het toenemende besef van de potentie van de gecombineerde politieke en economische kracht van de ACS-landen werken als katalysators voor de unificatie van de diverse groep landen.⁹⁶

In deze blok-tegen-blok onderhandelingen met de EG laten de ACS-landen zich vertegenwoordigen door een woordvoerder in de persoon van de Senegalese minister Babacar Ba. Hij werd in deze taak bijgestaan door drie regionale vertegenwoordigers, Edward Olusola Sanu namens de Afrikaanse landen, Percival James Patterson namens de Caribische landen en dhr. Rabukawaqa namens de drie eilanden groepen in de Stille Oceaan. Onderling onderhandelen de betrokken ministers en ambassadeurs namens de afzonderlijke landen. Hierin werd niet alleen een uitzonderlijke rol ingenomen door Nigeria, maar eveneens door Jamaica, Senegal, Tanzania en Kenia.⁹⁷

Namens de Europese Gemeenschap nam de Europese Commissie de rol van onderhandelaar op zich. In de verschillende Raden van Ministers trachten de Europese lidstaten overeenstemming te vinden tot een gezamenlijk standpunt. Dit blijkt echter een zeer moeilijke opgave. In de onderlinge onderhandelingen was er een belangrijke rol weggelegd voor de president van de Raad van Ministers. In de eerste fase van de onderhandelingen werd dit presidentschap vervuld door Deense minister van Economische Zaken Evar Nørgaard, opgevolgd door de Duitse minister Scheel. Vanaf juli 1974 bekleedde de Fransman Jean Sauvagnargues deze functie die het stokje in de slotfase van de onderhandelingen doorgaf aan de Ierse president Garret Fitzgerald.⁹⁸ Feitelijk kunnen de ACS-EG onderhandelingen beschouwd worden als bilaterale onderhandelingen.

---

⁹⁶ European Community – Africa-Caribbean-Pacific, 'The Lomé Dossier', *The Courier*, nr. 31 'Special Issue' (maart 1975), 2-9. And *The Lomé Convention and a New International Economic Order*, 30-35.

⁹⁷ European Community – Africa-Caribbean-Pacific, 'The Lomé Dossier', *The Courier*, nr. 31 'Special Issue' (maart 1975), 9-10. Nationaal Archief, Den Haag, Nederlandse Ambassade in Ghana (Accra), nummer toegang 2.05.179, inventarisnummer 996.430 (136) Ministeriele conferentie ACP-EEG Kingston referentie no. 10630, 2 aug 1974

⁹⁸ Altling von Geusau, *The Lomé Convention and the New International Economic Order*, 35-59.

Aarzelings en besluiteloosheid in de aanvangsstadia van de onderhandelingen juli tot en met oktober 1973

De inaugurele Conferentie in Brussel: verdeeldheid onder de Negen

Op 25 en 26 juli 1973 vangen de onderhandelingen over een nieuw samenwerkingsakkoord aan in Brussel op uitnodiging van de Europese Commissie. De EG wordt vertegenwoordigd door de commissie en een aantal, bestaande, gemeenschappelijke commissies die betrekking hebben op de bestaande akkoorden, waaronder de Yaoundé en Arusha Akkoorden. De ACS-landen vormen nog geen uniform front en hebben afgezien van de negentien ‘Associates’ ieder hun eigen vertegenwoordiger naar Brussel gestuurd.

Reeds in de aanloop naar deze onderhandelingen worden de sterk uiteenlopende standpunten van de Europese lidstaten zichtbaar. Ondanks maanden van onderhandelingen is de Raad van Ministers niet in staat tot een eensluidend mandaat te komen. Het eerste meningsverschil tussen de lidstaten heeft betrekking op de procedure van de onderhandelingen. Een deel van de delegaties, waaronder het Verenigd Koninkrijk, zijn van mening dat de EG in de eerste EG-ACS conferentie in Brussel een afwachtende positie moet innemen. Ze willen de ACS-landen verzoeken om hun verwachtingen en intenties uiteen te zetten om aan de hand daarvan een EG standpunt in te nemen. In feite zou dit inhouden dat de eerste conferentie de vorm zou aannemen van een algemeen debat. Andere delegaties, in het bijzonder de Franse delegatie⁹⁹, wijzen deze passieve houding af. Zij zijn van mening dat de EG landen de uitgenodigde landen moeten inlichten over hun intenties en standpunten over verlenging van het Yaoundé verdrag. Waarna de ACS-landen hun interesse tot voortzetting kunnen aangeven. Als compromis werd besloten dat deelname aan de conferentie de vraag voor verdere betrokkenheid open zou houden.¹⁰⁰

Deze besluiteloosheid van de Europese lidstaten legt de potentiële rol van de Europese Commissie gedurende de eerste conferentie in Brussel lam. En dat terwijl de ACS-landen zich inmiddels wel eenduidig presenteren. Zo maken ze duidelijk dat ze zich niet zullen laten beperken door bestaande gebruiken en gewoontes, maar de huidige handels- en economische orde zullen uitdagen door te streven naar de invoering van het beginsel van niet-wederkerigheid van de handelspreferenties en open toegang voor tropische

⁹⁹ Bijgestaan door de Belgische en Italiaanse delegaties.

¹⁰⁰ Jean-Marie Palayret, *Mondialisme contre Régionalisme*, 3.

landbouwproducten op de Europese markt.¹⁰¹ Deze omstandigheden leiden er toe dat de conferentie niet verder komt dan het vaststellen van een *'alomvattend voorstel als basis voor de toekomstige discussies'*¹⁰², dat is opgenomen in de Deniau Voorstellen.¹⁰³ Beide partijen erkennen dat ze tijd nodig hebben om zich als eenheid te kunnen presenteren. Hervatting van de onderhandelingen zal om die reden pas in oktober van dat jaar plaatsvinden.¹⁰⁴

Blokvorming binnen de EG

Aan de hand van de Deniau Voorstellen brandt de discussie onder de EG-lidstaten los in de aanloop naar de EG-ACS Conferentie in oktober. Waar de Frans-Duits betrekkingen in de voorgaande Europese integratieprojecten heel vruchtbaar bleken en een beslissende impuls in de discussie kon geven, staan West-Duitsland en Frankrijk in deze kwestie lijnrecht tegenover elkaar. De Europese onderhandelingen dreigen zich te gaan voltrekken in twee gescheiden kampen.¹⁰⁵

Gedurende jaren '70 is het West-Duitse beleid van het Kabinet Brandt gericht op de totstandkoming van een nieuwe internationale economische orde.¹⁰⁶ Als groot voorstander van economisch liberalisme streeft de BRD niet alleen naar bevordering van de Duitse economie en export, maar tevens naar globale economische ontwikkeling. De BRD doet dit door vrije wereldhandel en vrije markten te promoten, passende infrastructuur te creëren en opleidingen te bieden voor arbeidskrachten. Het logische gevolg hiervan is dat de BRD een fel tegenstander is van regionale blokvorming, daar dit ander regio's discrimineert.¹⁰⁷

Daarentegen is Frankrijk, gedreven door economische vooruitgang en eigenbelang¹⁰⁸, een voorstander van incorporatie van regionale blokvorming en interventionistisch strategieën in het Europese beleid. Op deze wijze tracht Frankrijk haar machtspositie in Afrika en pro-Westerse oriëntatie van Afrika te behouden. Bovendien kan een dergelijk beleid compensatie bieden voor de stagnatie van Franse bilaterale hulp aan Afrika. Daarnaast wil Frankrijk de distributie van grondstoffen reguleren door het opstellen van een globale planning van de

---

¹⁰¹ Jean-Marie Palayret, *Mondialisme contre Régionalisme*, 10.

¹⁰² Idem, 9. Vertaald uit het Frans

¹⁰³ Idem, 9-10.

¹⁰⁴ Alting von Geusau, *The Lomé Convention and the New International Economic Order*, 35-59.

¹⁰⁵ Jean-Marie Palayret, *Mondialisme contre Regionalisme*, 3-4.

¹⁰⁶ Nationaal Archief, Den Haag, Nederlandse Ambassade in Ghana (Accra), nummer toegang 2.05.179, inventarisnummer 996.430 (136) Rapport van het comité van ambassadeurs en gevolmachtigde ACP (ACP/GA.224/74)

¹⁰⁷ Jean-Marie Palayret, *Mondialisme contre Régionalisme*, 3-4.

¹⁰⁸ Idem, 5.

grondstofproductie en het instellen van een mechanisme die de grondstofprijzen moeten ondersteunen.¹⁰⁹

De tegenstelling tussen West-Duitsland en Frankrijk is representatief voor de tegenstellingen tussen de lidstaten met betrekking tot de twee meest controversiële onderwerpen in de discussie: het handelsregime en de financiële en technische samenwerking. De kwestie van wederkerigheid van handelspreferenties legt binnen de Europese lidstaten het welbekende principiële meningsverschil bloot tussen de Noord en de Zuid Europese blokken. Voorstanders van wederkerige handel zijn de partijen die in beginsel uitgaan van een vrijheidsconstructie, de Europese commissie, Frankrijk, Italië, België en Luxemburg. De overige lidstaten, in het bijzonder de Bondsrepubliek Duitsland en Nederland, wijzen dit uitgangspunt af en zijn van mening dat wederkerigheid van handelspreferenties de doelstelling van economische ontwikkeling van de armste landen in de weg kan staan.¹¹⁰

Aftrap in Brussel

Na een mislukte conferentie in de zomer van 1973 komen de vertegenwoordigers van de EG en ACS-landen op 17 en 18 oktober 1973, wederom, in Brussel samen. Tijdens deze conferentie presenteren de twee partijen hun belangrijkste belangen en standpunten. De conferentie legt de uiteenlopende en ogenschijnlijk tegenstrijdige standpunten en doeleinden van de twee partijen bloot. Mede doordat de Negen wederom niet tot een gemeenschappelijk standpunt kunnen komen, zijn de onderhandelingen langdurig en moeizaam. Als gevolg zijn de resultaten van de conferentie beperkt. Men komt niet verder dan het identificeren van de onderhandelingskwesties. De belangrijkste en naar verwachting meest complexe kwesties waarover de EG- en ACS-landen het over eens moeten worden zijn het stabilisatiemechanisme, de subsidiabele lijst van exportproducten, de wederkerigheid van de handelspreferenties, de omvang en modaliteiten van de financiële ondersteuning, de status van de Europese exportproducten en het suiker protocol.¹¹¹ Nu de intenties, standpunten en grootste struikelblokken bekend zijn, is het noodzaak een periode van intern lobbyen in te lassen met de bedoeling een politieke doorbraak te weeg te brengen.¹¹²

---

¹⁰⁹ Jean-Marie Palayret, *Mondialisme contre Régionalisme*, 3-4.

¹¹⁰ Nationaal Archief, Den Haag, Nederlandse Ambassade in Ghana (Accra), nummer toegang 2.05.179, inventarisnummer 996.430 (136) Stand van Zaken onderhandelingen EEG-ACP 996.430 ag. No. 1683, ref no. 9487, 11 juli 1974, 1-2, 2. En NL-HaNA, Ambassade Ghana 1965-1974, 2.05.179, inv.nr. 996.430 (136) verslag van de bijeenkomst van het ministers comité EEG-ACP op 14 en 15 december 1974 te Brussel Dos. 171.003 en Jean-Marie Palayret, *Mondialisme contre Régionalisme*, 5-6.

¹¹¹ Jean-Marie Palayret, *Mondialisme contre Régionalisme*, 10-11.

¹¹² Nationaal Archief, Den Haag, Nederlandse Ambassade in Ghana (Accra), nummer toegang 2.05.179, inventarisnummer 996.430 (136) ACP-EEG conferentie Kingston 21 augustus 1974, 996.430 136 ag. No. 1926

Een trage rijping

oktober 1973 tot en met juli 1974

Een periode van beraad

Hoewel de periode van oktober 1973 tot juli 1974 in het teken van ‘hard bargaining’¹¹³ had moeten staan, blijven de interne Europese onderhandelingen gedomineerd door de principiële meningsverschillen tussen de twee Europese kampen.¹¹⁴ Als gevolg is de vooruitgang slechts marginaal en blijft de gewenste politieke doorbraak uit. In het bijzonder de onderhandelingen met betrekking tot het stabilisatiemechanisme blijven besluiteloos.¹¹⁵ Het illustreert de machteloosheid en de verdeeldheid in het Europese blok. Het feit dat de wereld in deze periode ook nog te kampen kreeg met twee globale crisissen, namelijk de oliecrisis en de ineenstorting van het systeem van Bretton Woods, maakte het bereiken van een politiek compromis nog moeilijker. Niet in de laatste plaats omdat beide crisissen van invloed zijn op de interne standpuntbepaling van de EG.¹¹⁶

Oliecrisis

De oliecrisis legt de kwetsbaarheid van de industriële landen bloot. Onverwacht en onvoorbereid werden de EG-lidstaten hard getroffen waardoor ze niet in staat zijn een uniform front te vormen. De voortkomende prijsstijgingen van een scala aan producten hebben niet alleen grote financiële gevolgen voor de Westerse landen, maar ook voor de ontwikkelingslanden. Voor enkele van de geassocieerde staten zijn de vooruitzichten rampzalig.¹¹⁷ De oliecrisis heeft twee belangrijke gevolgen op de verhoudingen in de wereld.

Allereerst openbaart de oliecrisis het potentiële gevaar van de ineenstorting van zwakke economieën in de wereld, in het bijzonder van de ontwikkelingslanden. Zo’n ineenstorting zijn ook gevolgen hebben voor de veiligheid van Westerse mogelijkheden. Als gevolg vervangt het de Oost-West verhoudingen in de wereld als het middenpunt van het

---

¹¹³ Altling von Geusau, *The Lomé Convention and the New International Economic Order*, 35.

¹¹⁴ Nationaal Archief, Den Haag, Nederlandse Ambassade in Ghana (Accra), nummer toegang 2.05.179, inventarisnummer 996.430 (136) Stand van Zaken onderhandelingen EEG-ACP ag. No. 1683, ref no. 9487, 11 juli 1974, 1-2, 2.

¹¹⁵ Jean-Marie Palayret, *Mondialisme contre Régionalisme*, 13.

¹¹⁶ Altling von Geusau, *The Lomé Convention and the New International Economic Order*, 35.

¹¹⁷ Nationaal Archief, Den Haag, Europese Gemeenschappen, het Europees Parlement, Zittingsdocumenten 1973-1974, inventarisnr.: 20017, Brussel, 11 maart 1974, Verslag namens de commissie voor ontwikkeling en samenwerking, Nopens/Resolutie met betrekking tot de resultaten van de 10^e jaarlijkse bijeenkomst van de parlementaire conferentie van de associatie CEE-EAMA (Rome, 30 januari – 1 februari 1974) 9.

Westerse veiligheidsbeleid.¹¹⁸ In de Europese lidstaten groeit het besef, zowel op politiek als op publiek niveau, dat de Westerse landen het risico van een breuk met de grondstofproducerende landen moeten vermijden. Men moet investeren in een solidaire economie op basis van gelijkwaardig partnerschap. Dit wordt tijdens de Europese Conferentie in Rome¹¹⁹ als volgt geformuleerd:

“Het is nuttig dat Europa enerzijds, en de geassocieerde en de voor associatie in aanmerking komende landen anderzijds, lering trekken uit de huidige crisis en zich rekenschap geven van hun complementariteit door hun inspanningen te bundelen en een nieuwe en geherstructureerde vorm van samenwerking te ontwikkelen waarbij de economisch krachtigste landen redelijk en voldoende genuanceerd optreden om zodoende rekening te houden met de belangen van de economisch kwetsbaarste landen of van de landen die verondersteld worden het zwakst te zijn....”¹²⁰

De oliecrisis geeft een nieuwe kracht en aanzet om tot een nieuwe solidaire associatie te komen.¹²¹

Aan de andere zijde van de wereld, gaan de ACS-landen als gevolg van hun verslechterde economische positie en naar het voorbeeld van groeiende machtspositie van de OPEC landen, hun eisen in de onderhandelingen met de EG opschroeven. Zo eisen ze dat de voorgestelde regeling met betrekking tot het stabilisatiemechanisme wordt uitgebreid. En daarnaast weigeren ze in ruil voor de inkomstengarantie voortkomend uit dit stabilisatiemechanisme, levering van grondstoffen naar de EG te waarborgen.¹²²

West-Duits ontwikkelingsbeleid

De oliecrisis blijkt een doorslaggevende factor in het Duitse ontwikkelingsbeleid. In de woorden van minister Eppler: *‘Geen enkele taak binnen de staten is zo direct verbonden met vrede als de voorziening van aan energievoorzienerslaafde maatschappijen met grondstoffen’¹²³*. Dit is een belangrijke reden voor de regering Brandt om het ontwikkelingsbeleid onder de slogan ‘Continuïteit en Concentratie’ aan te houden. Hoewel minister Eppler door bevordering van

---

¹¹⁸ Dorothee Fischer, ‘Die Entwicklungspolitik in der Ära Erhard Eppler (1968-1974)’, *Studia Territorialia Acta Universitatis Carolinae* (2009), Vol. 9 Is. 3, 11-45, 39.

¹¹⁹ Op 30 januari tot 1 februari 1974 vinden interne Europese onderhandelingen plaats in Rome.

¹²⁰ Nationaal Archief, Den Haag, Europese Gemeenschappen, het Europees Parlement Zittingsdocumenten 1973-1974, inventarisnr.: 20017, Nopens/Resolutie met betrekking tot de resultaten van de 10e jaarlijkse bijeenkomst van de parlementaire conferentie van de associatie CEE-EAMA, 10

¹²¹ Jean-Marie Palayret, *Mondialisme contre Régionalisme*, 12.

¹²² Idem, 14. En, Nationaal Archief, Den Haag, Europese Gemeenschappen, het Europees Parlement Zittingsdocumenten 1973-1974, inventarisnr.: 20017, Nopens/Resolutie met betrekking tot de resultaten van de 10e jaarlijkse bijeenkomst van de parlementaire conferentie van de associatie CEE-EAMA, 10

¹²³ Erhard Eppler, *Veiligheid, een Dodelijke Utopie* (Utrecht, 1983), 150.

de, kleinschalige, landbouw, de gevolgen van de oliecrisis in de armste landen wil opvangen, degradeert het Kabinet Schmidt I het beleid tot een lege formule.¹²⁴ Hierdoor voelt Eppler zich genoodzaakt om in juli 1974 op te stappen als minister van Ontwikkelingssamenwerking.¹²⁵

Ondanks de grote bezuinigingen van het ontwikkelingsbeleid wordt het beleid onder de nieuwe minister Bahr wel degelijk aangepast op de oliecrisis en de verhoudingen met de ACS-landen. De crisis en de voortkomende energiepsychose leiden tot de aanname dat ontwikkelingssamenwerking de constante toestroom van grondstoffen kan garanderen.¹²⁶ Grondstofpolitieke overwegingen worden een leidend begrip in de ontwikkelingssamenwerking van de BRD, in het bijzonder ook omdat dit de economische doelstellingen ondersteunt. In tegenstelling tot Eppler legt Bahr, met betrekking tot de geografische distributie van hulp, de nadruk op Sub-Sahara Afrika en het Middellandse Zee gebied ten koste van Latijns-Amerika en Azië.¹²⁷

Versterking aan de zijde van de vrijhandelbetogers

Aan de Britse twijfelende positie tussen de twee Europese kampen komt een einde wanneer de Labour Party in begin 1974 de verkiezingen wint. De nieuwe minister van Buitenlandse Zaken James Callaghan is van mening dat men meer rekening moet houden met de belangen en eisen van de Commonwealth in het bijzonder, en de ontwikkelingslanden in het algemeen. Op 4 juni 1974 verklaart hij in Luxemburg ‘*De Gemeenschap moet de wens van de associables, om wederkerigheid in het handelsverkeer te vermijden, respecteren*’¹²⁸. Dit betekent dat het Verenigd Koninkrijk vanaf dit moment het kamp van de globalisten, onder leiding van de Bondsrepubliek, versterkt.¹²⁹

Verzoening

Ondanks de scherpe tegenstellingen tussen de Europese lidstaten, bereiken de lidstaten op twee kwesties toch een compromis. Zo wordt op 8 februari 1974 voorstellen van de Europese

---

¹²⁴ Dorothee Fischer, ‘Die Entwicklungspolitik in der Ära Erhard Eppler (1968-1974)’, 39.

¹²⁵ Nationaal Archief, Den Haag, Nederlandse Ambassade in Ghana (Accra), nummer toegang 2.05.179, inventarisnummer 996.430 (136), *The World Europe: The Long, hot shopping list for Kingston*, *The Economist*, 20 Juli 1974, pp. 49.

¹²⁶ Institut für Zeitgeschichte, *Akten zur Auswärtigen Politik der Bundesrepublik Deutschland*, ‘*Aufzeichnung des Ministerialdirigenten Sigrist*’ (239), 20 augustus 1974, ‘betreft: Äusserungen von BM Bahr zur künftigen Entwicklungspolitik der Bundesregierung’ (400-440.00), 1040-1043, 1042.

¹²⁷ Idem.

¹²⁸ Jean-Marie Palayret, *Mondialisme contre Régionalisme*, 13. (vertaald uit het Frans)

¹²⁹ Idem.

Commissie, om vrije toegang voor citrusvruchten en ander fruit gedurende het hele jaar toe te kennen, door de Raad goedgekeurd. Daar landen als West-Duitsland, Nederland en het Verenigd Koninkrijk, enerzijds, reeds open stonden voor douanevrijstelling voor bepaalde producten, terwijl andere landen, in het bijzonder Frankrijk en Italië, felle tegenstanders waren, betekent dit een belangrijk politiek gebaar en verzoening tussen de twee Europese kampen.¹³⁰ Daarnaast wordt op 16 juli 1974 ingestemd met het Cheysson Fonds. Hiermee worden de technische en financiële bijstand van 500 miljoen in beginsel goedgekeurd voor de ontwikkelingslanden die in het bijzonder getroffen zijn door de oliecrisis.¹³¹

De oliecrisis geeft een impuls aan de beradenheid om op actieve wijze tot een solidaire nieuwe associatie te komen. Desalniettemin zijn de Europese lidstaten wederom niet in staat om, onder deze condities, een aanvullend mandaat te bereiken en aan de Europese Commissie toe te vertrouwen. In het bijzonder Frankrijk ligt dwars in de discussie over de complexe kwesties. Geconfronteerd met het groeiende risico dat de vertraging en eentonigheid van de onderhandelingen nooit op tijd een conclusie zullen bereiken, nemen de ACS-landen het initiatief om de patstelling te doorbreken in een nieuwe conferentie te Kingston.

Tijdsdruk vormt impuls

juli 1974

Europa bereid zich voor op Kingston

Op 22 en 23 juli vinden er interne Europese onderhandelingen plaats in Brussel. Daar de ACS-landen zich onafgebroken eensgezind hebben opgesteld, is het noodzaak dat de EG-landen hetzelfde bewerkstelligen. De belangrijkste onderwerpen die in Brussel aan bod komen zijn de institutionele structuur van het handelsregiem, het stabilisatiemechanisme en de omvang en modaliteiten van het nieuwe fonds. Zoals reeds vermeld is, liepen de standpunten van de EG-landen sterk uiteen. Desalniettemin wordt er geleidelijk aan vooruitgang geboekt en kan men enkele basisprincipes overeenkomen.¹³²

---

¹³⁰ Jean-Marie Palayret, *Mondialisme contre Régionalisme*, 14.

¹³¹ Idem, 13.

¹³² Nationaal Archief, Den Haag, Nederlandse Ambassade in Ghana (Accra), nummer toegang 2.05.179, inventarisnummer 996.430 (136), Stand van Zaken onderhandelingen EEG-ACP 996.430 ag. No. 1683, ref no. 9487, 11 juli 1974

Globalisten versus Regionalisten

In de besproken kwesties staan de standpunten van, de twee Europese kampen, de globalisten ;ofwel het Noorden, tegenover de regionalisten, ofwel het Zuiden. De belangrijkste standpunten van de Noordelijke landen – in het bijzonder West-Duitsland en Nederland, maar ook het Verenigd Koninkrijk en Luxemburg hebben veel overeenkomstige standpunten – gaan uit van een niet-wederkerig handelsregiem. Ze beargumenteren een vrij uitgebreide productenlijst, mits de producten tien procent van de export van het land uitmaken. Daarnaast betogen de Noordelijke landen dat ze in de distributie van hulp de nadruk willen leggen op de meest hulpbehoefte landen. Als grootste economie van Europa lijkt West-Duitsland gepreoccupeerd met het financiële plaatje van deze associatie. Zo stelt West-Duitsland, evenals Nederland, een duidelijk maximum aan de financiële bijdragen. Beide landen zouden graag de invoering van een plafondhoogte van de hulp zien. Aanvullend daarop is automatisme van het stabilisatiemechanisme voor West-Duitsland uit den Boze. Terwijl vormen van automatisme voor de andere drie landen bespreekbaar zijn.¹³³

Hier staan de standpunten van de Zuidelijke landen Frankrijk, België, Italië en de Europese commissie lijnrecht tegenover. Zij zijn voorstanders van een wederkerig handelsregiem dat uitgaat van een zekere vorm van automatisme. Op welke wijze dit zou moeten worden toegepast verschilt onder de landen. Met betrekking tot de productenlijst zien ze liever één overeenkomst en geen incidentele, productafhankelijke afspraken. Ze benadrukken tevens dat de garantieprijzen voor de ACS-landen niet hoger dan of concurrerend met de Europese landbouwproducten mogen zijn. Daarnaast zijn de EC en Ierland voorstanders van plafonnering dat door de andere lidstaten niet, als zodanig, wordt benoemd.¹³⁴

Het doorhakken van knopen

De Negen erkennen dat het proces van de onderhandelingen vaart moet gaan maken wat resulteert in een algemeen constructieve opstelling van de lidstaten. Op aandringen van de Franse voorzitter, minister Sauvagnargues gaan de Negen zich eindelijk actief richten op de drie urgente kwesties. Op vijf punten kunnen de Europese lidstaten toch enige overeenstemming vinden. Zo gaat Frankrijk over stag en zullen de Negen tijdens de

---

¹³³ Nationaal Archief, Den Haag, Nederlandse Ambassade in Ghana (Accra), nummer toegang 2.05.179, inventarisnummer 996.430 (136), 3^e deel verslag 299^e zitting van de Raad van ministers (Algemene Zaken), gehouden op 22 en 23 juli 1974 te Brussel, 24 juli 1974, Brussel, dos. 169.955

¹³⁴ Idem.

Conferentie van Kingston niet om wederkerige concessies vragen.¹³⁵ Daarnaast zijn de voornemens van de EG om de financiële hulp te verdrievoudigen ten opzichte van het Yaoundé II Verdrag naar een bedrag van ongeveer 2.5 miljard.¹³⁶ Hierbij geeft West-Duitsland heel duidelijk haar grensbudget aan. Men komt overeen dat in de distributie van hulp de nadruk ligt op de meest behoeftige landen. Bovendien moeten de producten die in aanmerking komen voor het stabilisatiemechanisme minstens tien procent van de export moeten uitmaken en bovendien geen producten mogen zijn die zijn opgenomen in de GLB.¹³⁷ Deze punten zijn opgenomen in het voorstel van de Europese Commissie dat zal worden voorgedragen in de Conferentie van Kingston.

Kingston: deblokken van de onderhandelingen

Op uitnodiging van de ACS-landen, in het bijzonder Jamaica, vangen op 25 juli 1974 de onderhandelingen tussen de Europese Commissie en de ACS-vertegenwoordigers in Kingston aan. Zowel de EG- als de ACS-landen tonen een politieke bereidheid om zich te beraden in de wensen van de ander en zich te weerhouden van een confrontatie.¹³⁸ Dezelfde kwestie als tijdens de Conferentie in Brussel staan op de agenda, de institutionele structuur van het handelsregiem, het stabilisatiemechanisme en de omvang en modaliteiten van het nieuwe fonds. Hoewel men verscheidene malen op de rand van een breuk zit, lijkt na twee dagen van intense discussies toch een doorbraak in zicht.¹³⁹

Het voorstel van de EC wordt door de ACS-landen geaccepteerd. Additioneel worden er nog andere compromissen gesloten. De belangrijkste verdienste van de Kingston conferentie is het overeenkomen van de hoofdlijnen van het stabilisatiemechanisme wat garantie moet bieden voor de exportopbrengsten van grondstoffen. Essentieel in deze hoofdlijnen is het compromis

---

¹³⁵ Nationaal Archief, Den Haag, Nederlandse Ambassade in Ghana (Accra), nummer toegang 2.05.179, inventarisnummer 996.430 (136), The World Europe: The Long, hot shopping list for Kingston, *The Economist*, 20 Juli 1974, pp. 49.

¹³⁶ Nationaal Archief, Den Haag, Europese Gemeenschappen, het Europees Parlement Zittingsdocumenten1973-1974, inventarisnr.: 20059, Omvang ACP-fonds 24 juli 1974.

¹³⁷ Alting von Geusau, *The Lomé Convention and the New International Economic Order*, 37. En Nationaal Archief, Den Haag, Nederlandse Ambassade in Ghana (Accra), nummer toegang 2.05.179, inventarisnummer 996.430 (136), Stand van Zaken onderhandelingen EEG-ACP 996.430 ag. No. 1683, ref no. 9487, 11 juli 1974

¹³⁸ Nationaal Archief, Den Haag, Nederlandse Ambassade in Ghana (Accra), nummer toegang 2.05.179, inventarisnummer 996.430 (136) Ministeriele conferentie ACP-EEG Kingston referentie no. 10630, 2 aug 1974

¹³⁹ Nationaal Archief, Den Haag, Europese Gemeenschappen, het Europees Parlement Zittingsdocumenten1973-1974, inventarisnr.: 20059, 5e deel verslag 737e p.v.-vergadering 17,18 en 19 juli 1974 'ACP onderhandelingen' 19 juli 1974, Brussel Doc 169.905. En Jean-Marie Palayret, *Mondialisme contre Régionalisme*, 14.

dat dit handelsregiem niet-wederkerig van aard zal zijn.¹⁴⁰ Hierbij is een start gemaakt voor het opstellen van een subsidiabele productenlijst. Daarin zijn reeds zeven producten opgenomen, namelijk bananen, koffie, katoen, cacao, kopra, oliezaden en aardnoten.¹⁴¹ Als gevolg van de West-Duitse en Nederlandse bezorgdheid is het handelsregiem niet-automatisch, maar wordt de toepassing van het stabilisatiemechanisme per product bepaald. Daarnaast wordt er overeengekomen dat er geen leveringsdiscriminatie mag bestaan tussen de EG-landen.¹⁴²

Kingston toont de politieke wil om gezamenlijk tot een nieuwe associatie te komen. Uitspraken van de voorzitters Cheysson ‘*In Kingston we got over the Hump*’¹⁴³ and ‘*reached the point of no return*’¹⁴⁴ en Babacar Ba ‘*A revolutionary Agreement*’¹⁴⁵ getuigt van hoop en tevredenheid over de vorderingen die in Kingston zijn gemaakt. Hoewel nog belangrijke kwesties op tafel liggen, zijn fundamentele compromissen gemaakt en zet men koers richting een eindpunt.¹⁴⁶

---

¹⁴⁰ Jean-Marie Palayret, *Mondialisme contre Régionalisme*, 15.

¹⁴¹ Nationaal Archief, Den Haag, Nederlandse Ambassade in Ghana (Accra), nummer toegang 2.05.179, inventarisnummer 996.430 (136), The World Europe: The Long, hot shopping list for Kingston, *The Economist*, 20 Juli 1974, pp. 49.

¹⁴² Nationaal Archief, Den Haag, Nederlandse Ambassade in Ghana (Accra), nummer toegang 2.05.179, inventarisnummer 996.430 (136), Stand van Zaken onderhandelingen EEG-ACP 996.430 ag. No. 1683, ref no. 9487, 11 juli 1974. En Jean-Marie Palayret, *Mondialisme contre Régionalisme*, 15.

¹⁴³ Claude Cheysson, ‘Press Conference Cheysson’, 9 september 1974, 3.

¹⁴⁴ The Courier, 6.

¹⁴⁵ Idem, 12.

¹⁴⁶ Jean-Marie Palayret, *Mondialisme contre Régionalisme*, 14.

De laatste loodjes wegen het zwaarst

Augustus 1974 tot 1 februari 1975

Na de vruchtbare onderhandelingen in Kingston staat de periode van augustus tot en met december 1974 in het teken van concretiseren en uitwerken van de voorstellen en compromissen die overeen zijn gekomen in Kingston. Dit gebeurt zowel op Ambassadeursniveau, als in specifieke werkgroepen en in interne onderhandelingen. De essentiële vraagstukken die in deze periode worden uitgewerkt zijn: de productenlijst en het stabilisatiemechanisme, het Europees Ontwikkelingsfonds, de instituties en het suikerprotocol. Hoewel de slotconferenties in Kingston waren gepland voor november 1974, lopen de interne onderhandelingen en de informele EG-ACS onderhandelingen niet zo voorspoedig als men gehoopt had. Door deze vertraging zijn de twee geplande ministeriële conferenties naar het begin van 1975 verplaatst. Ondanks de lange voorbereiding naar deze twee conferenties in januari blijven de grote discussiepunten tot deze conferenties onbeslist, wat betekent dat pas in de eindsprint van de onderhandelingen de doorslaggevende knopen worden doorgehakt.¹⁴⁷

Dit hoofdstuk zal in twee tijdsperioden de slotfase van de onderhandelingen tussen de EG- en de ACS-landen behandelen. De drie belangrijkste kwesties die in deze fase nog ter discussie staan worden afzonderlijk onder de loep genomen. Per kwestie zal worden gekeken, respectievelijk, naar het geschil tussen de EG en de ACS-landen, het standpunt van de EG en het West-Duitse standpunt ten opzichte van de kwestie. Zoals gezegd staan er vier kwesties nog ter discussie. Echter, er is voor gekozen om de vierde kwestie, de suikerkwestie, buiten beschouwing te laten. Hoewel de suikerkwestie gekoppeld is aan de Lomé onderhandelingen, is het voortkomende protocol niet in de Lomé Conventie opgenomen. Bovendien is het belang van West-Duitsland in deze kwestie gering.

---

¹⁴⁷ Jean-Marie Palayret, *Mondialisme contre Régionalisme*, 17-21. En Alting von Geusau, *The Lomé Convention and the New International Economic Order*, 35-59.

Onderleiding van Ambassadeurs komt het einde in zicht augustus tot december 1974

Het stabilisatiemechanisme en de lijst van subsidiabele producten

Nadat in Kingston was overeengekomen dat de basis van het stabilisatiemechanisme uit zou gaan van niet-wederkerige handelspreferenties, barstte de discussie los over de productenlijst en over het karakter van de handelsregeling. Waar de Europese lidstaten acht producten voorstelde om op te nemen op de lijst, vroegen de ACS-landen om twintig producten. Van deze twintig waren het overgrote deel landbouwproducten, maar hiertoe behoorden ook een aantal mijnbouwproducten. Daarnaast wilde de ACS-landen graag vrij exporteren naar de EG, terwijl dat op weerstand stuiten van enkele Europese lidstaten. Evenzo, achtten de EG het wenselijk dat de ACS-landen zich als één douane zone zouden opstellen, maar daar zagen de ACS-landen niets in.¹⁴⁸

Europese standpuntvorming

De meningen van de EG landen omtrent het stabilisatiemechanisme liepen wederom uiteen langs de, inmiddels welbekende, Noord-Zuid scheiding. De Noordelijke landen West-Duitsland en Nederland waren voorstanders van een zo uitgebreid mogelijke productenlijst. De twee landen waren in het bijzonder voorstanders van de opname van mineralen, als Bauxiet en koper, op de productenlijst.¹⁴⁹ Daarentegen waren de Zuidelijke landen, in het bijzonder Frankrijk en Italië gesteund door de EC, bezorgd om de concurrentie van de tropische landbouwproducten met de eigen GLB producten. Verzoeken van de ACS-landen om producten als maïs, citrusvruchten en rum op te nemen in het stabilisatiemechanisme stuiten op weerstand van Italië en Frankrijk. Daarnaast waren ze fel tegen de opname van mineralen. Volgens hun werd de prijs van mineralen bepaald door overeenkomsten tussen producten en consumenten, in plaats van door eerlijke marktwerking.¹⁵⁰

Met betrekking tot de handelsregelingen zijn de Europese lidstaten een stuk eensgezinder. Allen zijn bereid transfer vergoedingen aan de ACS-landen te bieden voor

---

¹⁴⁸ Jean-Marie Palayret, *Mondialisme contre Régionalisme*, 17-18. En Nationaal Archief, Den Haag, Nederlandse Ambassade in Ghana (Accra), nummer toegang 2.05.179, inventarisnummer 996.430 (136), BZ: verslag van de bijeenkomst van het ministers comité EEG-ACP op 14 en 15 december 1974 te Brussel, Dos. 171.003

¹⁴⁹ Idem. En Nationaal Archief, Den Haag, Europese Gemeenschappen, het Europees Parlement Zittingsdocumenten 1973-1974, inventarisnr.: 20059, dhr Petit, EEG-coördinatie Commissie, no. 923/74, 17 juli 1974.

¹⁵⁰ Jean-Marie Palayret, *Mondialisme contre Régionalisme*, 17-18

toegang tot de EG markt, in plaats van de vrije toegang die de ACS-landen eisen. Echter, de bereidheid, om op dit punt, tot verdere concessies over te gaan verschilt per lidstaat. Zo zijn West-Duitsland en Italië bereid in ruil daarvoor de ACS-landen te laten bijdragen aan het opstellen van een nieuwe productenlijst wanneer ze tot hun normale economische niveau zijn teruggekeerd. Dit strookt vanzelfsprekend niet met het Franse standpunt.¹⁵¹ Alle lidstaten, afgezien van West-Duitsland, zijn bereid om een zekere vorm van restituties in te voeren. Bovendien zijn alle EG-landen het eens, dat ze een gelijke behandeling van de ACS-landen eisen ten opzichte van andere industriële landen, zoals de VS en Japan.¹⁵²

West-Duitse standpunt

In het kader van deze kwestie heeft West-Duitsland twee belangrijke standpunten. Allereerst wil het een uitgebreide productenlijst, waarin de opname van mineralen van groot belang is. Rekeninghoudend met de mogelijkheid dat de grondstofproducerende landen, naar het voorbeeld van de OPEC landen, eensgezind gaan optreden en aan de consumentenlanden harde voorwaarden gaan stellen, is het noodzaak voor de West-Duitse industrie en economie om tot een evenwichtig, mondiaal grondstofakkoord te komen.¹⁵³ Bovendien zijn de ACS-landen tezamen goed voor 19% van de wereldwijde koperwinning en 32,5% voor de wereldwijde winning van Bauxiet.¹⁵⁴ Een dergelijk grondstofakkoord met de ACS-landen zou een goede garantie bieden.

Ten tweede is West-Duitsland zeer gebaat bij een gelijkwaardige behandeling van de ACS-landen met betrekking tot de toegang tot grondstoffen ten opzichte van andere industriële landen. Wederom is hier het belang van een garantie van grondstoffen voor de eigen economie doorslaggevend. Mocht het niet lukken om de mineralen in de productenlijst op te nemen, dan zal dit toch op een bilaterale wijze of anderszins moeten gebeuren.¹⁵⁵

---

¹⁵¹ Nationaal Archief, Den Haag, Nederlandse Ambassade in Ghana (Accra), nummer toegang 2.05.179, inventarisnummer 996.430 (136), 3e deel verslage 312e raadsvergadering 12 november 1974 ‘ACP-onderhandelingen, Suiker’, Doc 170.690.

¹⁵² Jean-Marie Palayret, *Mondialisme contre Régionalisme*, 17-18.

¹⁵³ Nationaal Archief, Den Haag, Europese Gemeenschappen, het Europees Parlement Zittingsdocumenten 1973-1974, inventarisnr.:20070, 30 december 1974, Het ACP-stabilisatiemechanisme en de koffieproducenten, no. 1304

¹⁵⁴ Tweede Kamer der Staten-Generaal, ‘Goedkeuring van de op 28 februari 1975 tot stand gekomen ACS-EEG overeenkomst van Lomé en daarmee samenhangende overeenkomsten’, zitting 1975-1976, 13 672, Bijlagen I t/m III.G, III.C.

¹⁵⁵ Jean-Marie Palayret, *Mondialisme contre Régionalisme*, 18

Het Europees Ontwikkelingsfonds

Bij aanvang van de onderhandelingen leek de discrepantie tussen de vraag van de ACS-landen om acht miljard Reken Eenheden (R.E.)¹⁵⁶ en het aanbod van de EG van drie-en-een-half miljard R.E. onverenigbaar. De Europese lidstaten waren na vele discussies reeds in juli 1974 blijven steken op een bedrag van drie-en-een-half miljard. Daar West-Duitsland weigert haar bijdrage aan de EOF te verhogen, besluiten een aantal andere lidstaten hetzelfde over te gaan.¹⁵⁷

West-Duitse standpunt

West-Duitsland lijkt gedurende de onderhandelingen gepreoccupeerd met de financiële aspecten van het toekomstige akkoord. Het is niet bereid haar 'aid commitments' te vergroten.¹⁵⁸ Dit is volkomen begrijpelijk in de context van de periode. Niet alleen worden alle Westerse landen geteisterd door de economische malaise, daarnaast is Brandt's Ostpolitik ook zeer kostbaar. In het kader van de Ostpolitik heeft Brandt grote bedragen aan de DDR beloofd. Desalniettemin, is de BRD zowel procentueel als absoluut de grootste donateur aan het EOF.¹⁵⁹

Instituties

De ACS-landen waren niet bereid om de aard, vormgeving en inhoud van de instituties te bespreken voordat er vergevorderde toezeggingen waren met betrekking tot de algemene inhoud van het verdrag. Als gevolg daarvan kwam de kwestie tussen de twee partijen pas in de slotfase van de onderhandelingen aan de orde. Het fundamentele onderdeel van de kwestie betrof de naam voor het komende verdrag. Terwijl de voorkeur van de EG, onder druk van Frankrijk en Italië, uitging naar een 'associatieovereenkomst', zagen de ACS-landen liever de naam 'samenwerkingsconventie'. De ACS-landen maken protest tegen de term associatie, omdat de term een zekere hiërarchie impliceert. Daarnaast is er sprake van de keuze om de instituties van de Yaoundé II associatie te behouden, of nieuwe instituties in het leven te roepen. De voorkeur van Frankrijk en de EC gaat uit naar het behoud van de bestaande

---

¹⁵⁶ R.E. is de Europese rekeneenheid. Omgerekend was 1 r.e. gelijk aan 3,15gulden

¹⁵⁷ Nationaal Archief, Den Haag, Europese Gemeenschappen, het Europees Parlement Zittingsdocumenten 1973-1974, inventarisnr.: 20059, Ministerie van Buitenlandse Zaken, Omvang ACP-fonds 24 juli 1974. En Jean-Marie Palayret, *Mondialisme contre Régionalisme*, 18-19.

¹⁵⁸ Nationaal Archief, Den Haag, Nederlandse Ambassade in Ghana (Accra), nummer toegang 2.05.179, inventarisnummer 996.430 (136), 7e deel 747e vergadering van p.v.'s 8 november 1974, Doc 170.664 en 'The World Europe: The Long, hot shopping list for Kingston', *The Economist*, 20 Juli 1974, pp. 49.

¹⁵⁹ Tweede Kamer der Staten-Generaal, 'Goedkeuring van de op 28 februari 1975 tot stand gekomen ACS-EEG overeenkomst van Lomé en daarmee samenhangende overeenkomsten', zitting 1975-1976, 13 672, 1-21, 14.

instituties. Echter, dit wordt wederom niet enthousiast ontvangen door de ACS-landen. Met name de oprichting van een Hof van Arbitrage stuit op veel weerstand.¹⁶⁰

Europese standpunt

Het Europese standpunt wordt grotendeels bepaald door Frankrijk en Italië. Zij zijn beide voorstander van de term associatie, simpelweg, omdat deze term in de Yaoundé akkoorden ook werd gebruikt. Met betrekking tot de institutionele ordening is het wederom Frankrijk die in de kwestie over een doortastende lobby beschikt. Gesteund door de EC pleit Frankrijk voor behoud van de institutionele orde van Yaoundé. Deze instituties zijn de Associatieraad, de parlementaire conferentie, de parlementaire commissie en het Hof van Arbitrage.¹⁶¹

Eindsprint in de slotfase

Ministeriele conferenties in januari 1975

De onderhandelingen op ambassadeursniveau duurden langer dan gepland en nog steeds zijn de belangrijkste beslissingen niet genomen. Inmiddels begint de tijd te dringen, daar het Yaoundé II Akkoord op 31 januari 1975 afloopt. In december van 1974 vinden er nog interne conferenties plaats om goed voorbereid aan de ministeriele conferenties, op respectievelijk 13 en 30 januari, te starten.

Stabilisatiemechanisme

In de Raad van Ministers die plaatsvindt in november 1974 stemmen alle Europese lidstaten in met een compromisvoorstel van de EC met betrekking tot de productenlijst. In dit compromisvoorstel zijn twaalf producten opgenomen.¹⁶² In beginsel zijn er geen mineralen op de productenlijst opgenomen. Echter, de Negen maken een uitzondering voor ijzererts, zodat ook Mauritanië kan worden opgenomen in de associatie. Ter behoeve van de snelheid van de onderhandelingen stemmen de lidstaten in met dit compromisvoorstel. De BRD is het laatste

---

¹⁶⁰ Jean-Marie Palayret, *Mondialisme contre Régionalisme*, 19. En Alting von Geusau, *The Lomé Convention and the New International Economic Order*, 56-59.

¹⁶¹ Idem.

¹⁶² Deze producten zijn: ijzererts, katoen, cacao bonen, cacao poeder, cacao boter, thee, bananen, grondnoten, koffie producten, kokosnoten producten, palmolie, palmpitkoek en ruwe sisal. Tweede Kamer der Staten-Generaal, 'Goedkeuring van de op 28 februari 1975 tot stand gekomen ACS-EEG overeenkomst van Lomé en daarmee samenhangende overeenkomsten', zitting 1975-1976, 13 672, Bijlagen I t/m III.G, III.B.

land wat uiteindelijk ook overstag gaat en akkoord gaat met het compromisvoorstel. Met betrekking tot de restituties van het verdrag besluit de BRD tevens ter bevordering van het proces bereid te zijn tot een aantal vrijstellingen voor de minst bedeelde landen.¹⁶³

Europees Ontwikkelingsfonds

Door de Duitse weigering de contributie aan het EOF te vergroten, bepaalt de BRD de uiteindelijke omvang van het EOF. Verbazingwekkend genoeg gaan de ACS-landen, nagenoeg zonder discussie, akkoord met het Europese voorstel. Ze erkennen dat de economische moeilijkheden van die periode de EG-lidstaten niet in staat stellen het EOF uit te breiden en zien de reeds geboden omvang van het fonds als een significante stap.¹⁶⁴

Instituties

De ACS-landen hebben hun bedenkingen bij voorstellen van de EC die betrekking hebben op de naam van de overeenkomst en instituties. De naam ‘associatie’ is voor de ACS-landen onaanvaardbaar. Als gevolg van hun solidaire opstelling gedurende de ministeriële onderhandelingen zijn de ACS-landen en de EG in staat tot de neutrale benaming van ‘Lomé Conventie’ te komen.¹⁶⁵

Met betrekking tot de voorgestelde instituties van Yaoundé tonen de ACS-landen aanvankelijk terughoudendheid. In het bijzonder de voorstellen van een Hof van Arbitrage en een parlementaire commissie stuit op weerstand van de ACS-landen. Voor beide instituties geldt dat de ACS-landen bang zijn dat de instituties een te sterke politieke band behouden met de EG. In plaats van het Hof van Arbitrage ging hun voorkeur uit systeem van arbitrage van een vrijwilligere aard. Uiteindelijk kunnen de ACS-landen en de EG het eens worden dat de taken en doelstellingen van de commissie beter worden uitgewerkt dan bij het Yaoundé II Verdrag het geval was. Bovendien besluiten ze dat er een raadgevende vergadering wordt samengesteld waarin zowel leden van het Europese Parlement zitting zullen nemen, als aangewezen vertegenwoordigers van de ACS-landen.¹⁶⁶

---

¹⁶³ Jean-Marie Palayret, *Mondialisme contre Régionalisme*, 17-18. En Nationaal Archief, Den Haag, Nederlandse Ambassade in Ghana (Accra), nummer toegang 2.05.179, inventarisnummer 996.430 (136), 12 november 1974 stand van zaken onderhandelingen ACP-EEG, docnr: 170686

¹⁶⁴ Jean-Marie Palayret, *Mondialisme contre Régionalisme*, 18-19.

¹⁶⁵ Alting von Geusau, *The Lomé Convention and the New International Economic Order*, 57.

¹⁶⁶ Idem, 56-59.

De marathon is ten einde

Op 2 februari 1975 na een sessie van vierentwintig uur, die unaniem de boeken in is gegaan als ‘*a very difficult marathon*’ zijn de EG en de ACS-landen er dan eindelijk uit. De conclusie van de Lomé Conventie belooft hoop en voorspoed voor de toekomst van de relaties tussen Noord en Zuid. Zoals door de West-Duitse minister van Buitenlandse Zaken Wischnewski na afloop wordt gezegd getuigd de Lomé I Conventie van de bekwaamheid van de EG om ook in moeilijke periode actie te kunnen ondernemen. En tonen de ACS-landen hun vertrouwen in de EG.¹⁶⁷ Na een periode van ratificering wordt de Lomé I Conventie officieel ondertekend op 28 februari 1975 te Lomé.

---

¹⁶⁷ European Navigator (ENA), ‘the Economic Community grants broad duty-free status to 46 developing countries’, www.ena.lu uit: Die Europäische Gemeinschaft gewährt 46 Entwicklungsländern weitgehende Zollfreiheit: Neues Vertragswerk unter Dach und Fach/ Grosse Befriedigung in Brüssel/ Unterzeichnung in Lome, in *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. 3 februari 1975, No 28, p. 1; 2. Vertaald door de CVCE.

Conclusie

De onderhandelingen tussen de EG en de ACS-landen om tot de Lomé I Conventie te komen, evenals de interne Europese onderhandelingen, verliepen zeer moeizaam. De Lomé I Conventie had tot doel om de handelsrelaties tussen de negen EG-landen en de ACS-landen te vernieuwen. De Europese onderhandelingen worden gekenmerkt door een tweedeling in een Noord en een Zuid Europa. Dit is een van de voornaamste oorzaken van de moeilijkheden gedurende de onderhandelingen. Toch, lag er na achttien maanden intensief onderhandelen een nieuw verdrag tussen een record aantal staten.

In tegenstelling tot voorgaande Europese integratieprojecten zijn het ditmaal niet de Frans-Duitse betrekkingen die de motor vormen achter het proces. Integendeel, Frankrijk en West-Duitsland staan in deze onderhandelingen lijnrecht tegenover elkaar. Hoewel de bestaande literatuur geen aandacht heeft voor de rol van West-Duitsland in de onderhandelingen is deze toch noemenswaardig. Zowel West-Duitsland als Frankrijk kunnen worden getypeerd als aanvoerders van de twee Europese blokken, respectievelijk van Noord en van Zuid-Europa.

Anders dan bij voorgaande Europese associaties met ontwikkelingslanden wordt de Lomé Conventie niet gedomineerd door Frankrijk, maar nemen de andere Europese lidstaten ook een actieve houding aan in de onderhandelingen. Waar de andere Europese lidstaten in de jaren '50 en '60 nog nagenoeg geen aandacht hebben voor ontwikkelingshulp vanuit de EG, komt daar met de Lomé onderhandelingen verandering in. Dit hangt ook samen met de toetreding van het Verenigd Koninkrijk tot de EG in 1973. Het belangrijkste motief van de participerende EG-landen is toch economisch van aard. West-Duitsland is hier geen uitzondering op.

De opstelling van West-Duitsland in de onderhandelingen, die zouden leiden tot de Lomé Conventie, is bepaald door twee belangrijke factoren: het buitenlandse beleid van de regering Brandt en de oliecrisis. Het buitenlandse beleid van Willy Brandt wordt gekarakteriseerd door de Ostpolitik. Om de Ostpolitik mogelijk te maken wordt de Hallstein Doctrine officieel afgeschaft, wat resulteert in een 'verbreding van de horizon' voor de BRD. Hun buitenlandse politiek en relaties worden niet langer bepaald door ideologieën, maar kunnen nu ingezet worden om de tegenstellingen tussen Oost en West te overbruggen. Door toenadering te zoeken tot het Oostblok en andere regio's wilde Brandt verandering brengen in de

vastgeroeste tegenstellingen tussen Oost en West, en tussen Noord en Zuid. In tegenstelling tot de voorgaande periode gaat ontwikkelingssamenwerking met derde wereld landen onderdeel uitmaken van een grotere politieke doelstelling. Dit beleid, in het bijzonder de Afrika politiek, heeft in 1973 een extra impuls gekregen door het West-Duitse potentiële lidmaatschap in de VN.

Om een dergelijk ‘agressief’ buitenlands beleid na te kunnen streven, zonder daarbij de Europese en Atlantische relaties te veronachtzamen, streeft Brandt simultaan aan deze initiatieven een actieve Europese integratiepolitiek na. De voortkomende solidariteit jegens de Europese partners verklaart waarom West-Duitsland een actieve houding aanneemt in de onderhandelingen met de ACS-landen.

Ontwikkelingssamenwerking gaat pas een rol van betekenis spelen in de West-Duitse politiek na de oliecrisis. Pas toen de oliecrisis de onontkoombare grondstofafhankelijkheid en kwetsbaarheid van de industriële landen blootlegde, werd West-Duitsland wakker geschud. Vanaf dit moment erkent West-Duitsland dat een actieve grondstoffenpolitiek noodzakelijk is om haar economie en industrie draaiende te houden. Complementair aan deze erkenning, beseft de BRD zich dat ontwikkelingssamenwerking een uiterst geschikt middel is om een constante toestroom van grondstoffen te garanderen. In feite lukt het de BRD om met de Lomé I Conventie het gemis aan koloniën te compenseren. Als gevolg hiervan groeit de politieke betekenis van ontwikkelingssamenwerking significant.

Klaarblijkelijk zijn de economische belangen in de houding van West-Duitsland doorslaggevend. Toch lijkt de West-Duitse medewerking aan de totstandkoming van de Lomé Conventie ook solidariteit jegens de ontwikkelingslanden te tonen. Echter, ook hier hebben de economische en veiligheidspolitieke doelstellingen de overhand. Als promotor van economisch liberalisme in de wereld streeft West-Duitsland zowel naar bevordering van de eigen economie als naar globale economische ontwikkeling. De BRD is bereid voor deze idealistische visie middelen in te zetten. Het verdrag bevat nagenoeg geen mijnbouwproducten, maar bestaat grotendeels uit landbouwproducten waar de Duitse economie en consument een stuk minder belang bij hebben. Desalniettemin, erkent de BRD dat, om zich te verzekeren van constante toevoer van grondstoffen, een prijs moet worden betaald en het is daartoe bereid. Integratie in en van Europa is de beste garantie voor de BRD om een oorlog op Duits grondgebied te voorkomen.¹⁶⁸ De economische malaise na de oliecrisis wordt door West Duitsland handig gebruikt om een verdere integratie in Europa te

---

¹⁶⁸ Erhard Eppler, *Veiligheid, een Dodelijke Utopie*

bewerkstelligen. Daarmee is het volledig in lijn met het buitenlandse beleid van West-Duitsland na de Tweede Wereldoorlog.¹⁶⁹

Op basis van welke motieven, sociale, economische, machtspolitieke of veiligheidspolitieke motieven, ging West-Duitsland akkoord met het Lomé I Akkoord?

Om vast te stellen wat het doorslaggevende motief is geweest voor West-Duitsland om de Lomé akkoorden te ondertekenen, moet men de vraag stellen: *Heeft West-Duitsland haar zin gekregen in de onderhandelingen?* Frankrijk is weliswaar zeer aanwezig in de onderhandelingen, maar lijkt desalniettemin het onderspit te delven in de uitkomst. West-Duitsland heeft twee van haar drie belangrijkste standpunten binnen gehaald. Deze doelstellingen waren de niet-wederkerigheid van de handelspreferenties, een uitgebreide productenlijst waarin mineralen waren opgenomen en een gelijkwaardige handelspositie ten opzichte van andere industriële landen. Afgezien van de opname van mineralen in de productenlijst heeft West-Duitsland haar doelstellingen dus behaald. Dit is mede gerealiseerd doordat de BRD de grootste bijdrage levert aan het EOF. En dat maakt tevens dat de BRD in de Europese Gemeenschap een geheel andere positie krijgt. Frankrijk domineert niet langer de EG.

Kortom, de West-Duitse houding in de onderhandelingen ten behoeve van het Lomé I Akkoord komen voort uit de combinatie van de buitenlandse politiek van de regering Brandt en de oliecrisis. De politiek van Brandt maakte het mogelijk dat West-Duitsland zowel de veiligheidsdoelstelling kan realiseren, de integratie van de BRD in Europa, als de economische dreiging, het te kort aan belangrijke grondstoffen voor de Duitse economie, kan neutraliseren.

---

¹⁶⁹ 3 constante doelstellingen van het West-Duitse buitenlandse beleid: een vrij Duitsland, de vereniging van Oost en West Duitsland en de integratie van West-Duitsland in Europa en de wereld.

Bibliografie

Alting von Geusau, F.A.M., *The Lomé Convention and the New International Economic Order* (~, 1977)

ANP, 'EU overweegt meer hulp aan Noord-Afrika', 8 maart 2011, www.nu.nl (23 maart 2011)

Babarinde, O., en Faber, G., 'From Lomé to Cotonou: Business as Usual?', paper prepared for *Eighth Biennial Conference of the European Union Studies Association* (27-29 maart 2003, United States)

Berkowitz, E.D., *Something Happened: A Political and Cultural Overview of the Seventies* (New York, 2006)

Black, R.E., 'Coping with Oil: French and German approaches', *The American Political Science Review*, Vol. 72, No. 1 (Mar., 1978), 373-375.

Bossuyt, J., 'De Lomé-conventie en de andere EU-samenwerkingsakkoorden', *MO Mondiaal Nieuws België*, 1 maart 1999.

Bozo, F., *Two Strategies for Europe: De Gaulle, The United States and the Atlantic Alliance* (Lanham 2001)

Cheysson, C., 'Press Conference Cheysson', 9 september 1974.

Daelemans, A., *Met Uitzicht op Europa* (Apeldoorn 1995)

Deschamps, E., European Navigator, 'Relations with the ACP States', www.ena.lu

Dinan, D. (ed), *Origins and Evolution of the European Union* (Oxford 2006)

Dinan, D., *Ever Closer Union: An Introduction To European Integration* (2005)

Drieghe, L., en Orbie, J., 'Revolution in Times of Eurosclerosis: the case of the first Lomé Convention', *L'Europe en formation*, Nr. 353-354 (Herfst 2009), 167-181.

Duitsland Instituut Amsterdam (DIA), 'De Duitse Koloniën: Keizerrijk 1888-1914', www.duitslandweb.nl.

Eppler, E., *Veiligheid, een Dodelijke Utopie* (Utrecht, 1983)

Europa NU, 'Europees Parlement uit kritiek op gebrekkige coördinatie EU-lidstaten bij internationale missie in Libië', 22 maart 2011, www.europa-nu.nl (22 maart 2011)

European Community – Africa-Caribbean-Pacific, 'The Lomé Dossier', *The Courier*, nr. 31 'Special Issue' (maart 1975)

European University Instituut, Historical Archives of EU, www.eui.eu, Anjo Harryvan et Nienke Betlem, *Entretien avec Johannes Westhoff* (Laren/Eemnes 7 januari 2004), 'Histoire intere de la Commission européenne 1958-1973', 1-20.

European University Instituut, Historical Archives of EU, www.eui.eu, F.J. van Merriënboer en dr. J.H. Molegraaf, 'Vraaggesprek met mr. J.J. van der Lee, 15 juli 1998, 's-Gravenhage', 1-31.

European Navigator (ENA), 'The first Enlargement', www.ena.lu

European Navigator (ENA), 'Negotiations with the United Kingdom', www.ena.lu

European Navigator (ENA), 'Negotiations with Denmark, Ireland and Norway', www.ena.lu

European Navigator (ENA), 'Statement by Geoge Pompidou (The Hague, 1 December 1969)', www.ena.lu in *Bulletin of the European Communities*. February 1970, No 2, pp. 33-35.

European Navigator (ENA), 'Interview with Egon Bahr: Willy Brandt and the United Kingdom's accession to the European Communities', Metz, 10 June 2006, www.ena.lu

European Navigator (ENA), 'the Economic Community grants broad duty-free status to 46 developing countries', www.ena.lu uit: Die Europäische Gemeinschaft gewährt 46 Entwicklungsländern weitgehende Zollfreiheit: Neues Vertragswerk unter Dach und Fach/ Grosse Befriedigung in Brüssel/ Unterzeichnung in Lome, in *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. 3 februari 1975, No 28, p. 1; 2. Vertaald door de CVCE.

Kareem Fahim, 'Slap to a Man's Pride Set Off Tumult in Tunisia', *New York Times*, 21 januari 2011.

Dorothee Fischer, 'Die Entwicklungspolitik in der Ära Erhard Eppler (1968-1974)', *Studia Territorialia Acta Universitatis Carolinae* (2009), Vol. 9 Is. 3, 11-45.

David J. C. Forsyth, 'The New International Economic Order: The North-South Debate', *The Economic Journal*, Vol. 89, Nr. 354 (Juni 1979), 426-428.

Judt, T., *Post War Europe: A History of Europe since 1945* (Londen 2005)

Hans-Dietrich Genscher, *Deutsche Aussenpolitik* (Stuttgart, 1977)

Globalinfo, Katrin McGauran in Klasse, 'De EU en Noord-Afrika: Handel en Migratiecontrole', 8 maart 2011, www.globalinfo.nl (22 maart 2011)

Globalinfo, Mirromundo, 'Chiapas, Mexico: EU-ontwikkelijksamenwerking onder vuur', 16 februari 2007, www.globalinfo.nl (22 maart 2011)

Isebill Gruhn, 'The Lomé Convention: Inching towards interdependence', *International Organisation* 241-262.

Helga Haftendorn, *Deutsche Aussenpolitik zwischen Selbstbeschränkung und Selbstbehauptung, 1945-2000* (Stuttgart, München 2001)

M. Hudson, 'Review Global Fracture: The New International Economic Order', *The Journal of Economic History*, Vol. 38, Nr. 4 (December 1978), 1007

Institut für Zeitgeschichte, *Akten zur Auswärtigen Politik der Bundesrepublik Deutschland* (München), jaargang 1973, 1974 en 1975.

Hans Mathias Kepplinger and Herbert Roth, 'Creating a Crisis: German Mass Media and Oil Supply in 1973-74', *The Public Opinion Quarterly*, Vol. 43, Nr. 3 (Herfst 1979), 285-296.

Klis, H., 'VN-resolutie Libië spitst zich toe op luchtaanvallen, het is 'high noon'', *NRC Handelsblad* (17 maart 2011)

Kruk, M., 'Arabische Lente', *De Groene Amsterdammer*, Vol.~ Nr.3, 19 januari 2011.

Kwarteng, K., 'Review of Europe and Africa: From Association to Partnership', *The Journal of Modern African Studies*, Vol. 18, Nr. 2 (2 juni 1980), 339-341.

Marsh, D., *The Euro: The Politics of the New Global Currency* (New Haven 2010)

Miller, L.B., 'Energy, Security and Foreign Policy', *International Security*, Vol. 1, Nr. 4 (Lente 1977), 111-123.

Mos, J., en Ravenhill, J., 'Trade Developments during the First Lomé Convention', *World Development*, Vol. 10, Nr. 10 (1982), 841-856.

Nationaal Archief, Den Haag, Nederlandse Ambassade in Ghana (Accra), nummer toegang 2.05.179, inventarisnummer 996.430 (136)

Nationaal Archief, Den Haag, Europese Gemeenschappen, het Europees Parlement Zittingsdocumenten1973-1974. Inventarisnummers: 20017, 20059 en 20070.

Ngaruko, F., and Nkurunziza, J.D., 'An Economical Interpretation of Conflict in Burundi', *Journal of African Economies*, Vol. 9, No. 3 (2000), 370-409.

Oyewumi, A., 'From Partnership to Paternalism', *Round Table*, Vol. 318, Issue 1 (April 1991)

Palayret, J.M., 'Mondialisme contre Regionalisme : CEE et ACP dans les negociations de la convention de Lome 1970-75', 1-24. In A. Varsori (ed.) *Inside the European Community. Actors and Policies in the European Integration 1957-1972*, (Baden-Baden, Bruxelles, Nomos /Bruylant, 2005/2006), .369-398.

Parks, C., 'Arab Revolutions: From Tunisia To Egypt, Is This The Beginning Of A Trend?', *The Huttington Post*, 4 maart 2011

Science Guide, 'China in Afrika: Dilemma en Eigenbelang', 9 augustus 2006, <http://www.scienceguide.nl> (22 maart 2011)

Tweede Kamer der Staten-Generaal, 'Goedkeuring van de op 28 februari 1975 tot stand gekomen ACS-EEG overeenkomst van Lomé en daarmee samenhangende overeenkomsten', zitting 1975-1976, 13 672, nrs. 6-7, blz 1-17.

Bijlagen bij de Nota naar aanleiding van het verslag (13 672) I t/m III.G.

Tugwell, F., 'Energy and Political Economy', *Comparative Politics*, Vol. 13, No. 1 (Oktober, 1980), pp. 103-118.

Twitchett, C.C., *Europe and Africa: from Association to Partnership* (Westmead 1978)

United Nations General Assembly document A/RES/S-6/3201 of 1 May 1974.

Wanlin, A., *What future for the EU development Policy* (Londen 2007),

Wesseling, H.L., *Verdeel en Heers: de Deling van Afrika, 1880-1914* (Amsterdam 1991)

White, J., 'The New International Economic Order: What is it?', *International Affairs*, Vol. 54, Nr. 4 (Oktober 1978), 626-634.